

čtenář

MĚSÍČNÍK PRO KNIHOVNY

4

2021

ročník 73

Cena 40 Kč

DOPAD PANDEMIE NA SLUŽBY A PRÁCI KNIHOVEN

- Bookport – řešení pro uzavřené knihovny
- Virtuální univerzita třetího věku formou distančního studia
- Pedagogické minimum pro knihovníky pro děti a mládež
- Komunikace dnešní doby

KNIHOVNY V NOVÉM

- Jihočeská vědecká knihovna – Knihovna čekající na otevření
- Studenti architektury navrhují knihovny pro 21. století

Dvojrozhovor s B. Konvalinkovou
a D. Petrýdesovou

E-knihy dnes a zítra (průzkum)

Spolupráce při poskytování služeb
osobám se specifickými potřebami

Recenze

- Po stopách židovských autorů Středočeského kraje
- Co byste měli znát o J. A. Komenském

Virtuální univerzita třetího věku formou distančního studia s. 127
 ← **Studenti VU3V v konzultačním středisku v Městské knihovně Krnov**

Foto: Petr Munclinger

Předání žezla s. 136–139
 ↓ **Dosavadní ředitelka KVK v Liberci B. Konvalinková (vpravo) a její nástupkyně D. Petrádová**

Foto: archiv KVK v Liberci

↑ **Návrh pobočky Podtatranské městské knihovny v Popradě na půdorysu kříže od Tani Göcseové; uprostřed knihovny se nachází velkorysá dvoupodlažní hala se stromem**

Nejtěžší knihovnická disciplína nese ovoce s. 143–145

↑ **Masarykova veřejná knihovna Vsetín spolupracuje rovněž s Centrem pro integraci cizinců**

Foto: archiv MVK vsetín

Studenti architektury navrhují knihovny pro 21. století s. 156–157
 Návrh budovy Městské knihovny Anny Šperkové → v Bučovicích od Žanety Pevné; slunolamy na fasádě mají evokovat náhodně rozmístěné knihy v policích

Vizualizace: archiv FA VUT Brno

Téma – Dopad pandemie na služby a práci knihoven

- 123 **Bookport – řešení pro uzavřené knihovny** | Michaela Málková
- 126 **Komunikace dnešní doby** | Michaela Tetzeli
- 127 **VU3V formou distančního studia** | Petr Munclinger
- 128 **Srovnání postojů uživatelů Univerzitní knihovny Ostravské univerzity** | Jan Hradil
- 130 **Jak pomoci knihovníkům číst (o dopadech sociální izolace na knihovníky Knihovny FF UK)** | Klára Rösslerová
- 131 **Pedagogické minimum pro knihovníky pro děti a mládež** | Petra Ševčíková
- 133 **Průzkumy Elektronické knihy dnes a zítra (1. část)** | Jan Halada, Irena Prázová, Adam Doksanský
- 135 **Aktuality Databáze novostaveb a rekonstrukcí knihoven v ČR** | Lenka Dostálová
- 136 **Dvojrozhovor s Mgr. Blankou Konvalinkovou a PhDr. Danou Petrádovou z Krajské vědecké knihovny v Liberci** **Předání žezla** | Jaroslav Císař
- 140 **Vzdělávání Vzdělávání knihovníků a učitelů – exkurz do historie (2. část)** | Dana Súlčová
- 143 **Knihovny a uživatelé se specifickými potřebami**
- 143 **Nejtěžší knihovnická disciplína nese ovoce (1. část)** | Zlata Houšková
- 146 **Regionální činnost knihoven Čtenářské akce pro děti a regionální knihovny (nejen) v době karantény. II. část: Masarykova veřejná knihovna Vsetín** | Ivana Hlaváčová, Marek Timko
- Recenze**
- 149 **Po stopách židovských autorů Středočeského kraje** | Milan Valden
- 150 **Co byste měli znát o J. A. Komenském** | Jaroslav Císař
- 151 **Kronika PhDr. Jana Sodomková (9. 8. 1942–1. 3. 2021)** | Zlata Houšková
- Knihovny v novém**
- 152 **Knihovna čekající na otevření** | Ivo Kareš
- 156 **Studenti architektury navrhují knihovny pro 21. století** | Jan Kratochvíl
- 158 **Psalo se jinde** | Renáta Salátová
- 159 **Ze světa** | Roman Giebisch
- 160 **Literární výročí Květen** | Milan Valden

Popiska k titulní straně obálky:
Jihočeská vědecká knihovna – detail boční stěny s nastavitelnými skleněnými lamelami
 Foto: Leona Töröková

ELEKTRONICKÁ VERZE A ARCHIV ČTENÁŘE — <https://svkkl.cz/ctenar>

CONTENTS

- Topic – Impact of the pandemic on library services and work**
- 123 **Bookport – a solution for closed libraries** | Michaela Málková
- 126 **Modern-day communications** | Michaela Tetzeli
- 127 **VU3V in the form of distance learning** | Petr Munclinger
- 128 **Comparison of user attitudes at the Ostrava University Library** | Jan Hradil
- 130 **How to help librarians to read (the impact of social isolation on Charles University Faculty of Arts Library staff)** | Klára Rösslerová
- 131 **Minimum pedagogical knowledge required by librarians for children and young adults** | Petra Ševčíková
- 133 **Surveys E-books today and tomorrow (Part 1)** | Jan Halada, Irena Prázová, Adam Doksanský
- 135 **Current affairs Database of new library constructions and reconstructions in the Czech Republic** | Lenka Dostálová
- 136 **Double interview with Mgr. Blanka Konvalinková and PhDr. Dana Petrádová from the Regional Research Library in Liberec** | Jaroslav Císař
- 140 **Education Educating librarians and teachers – a trip back into history (Part 2)** | Dana Súlčová
- 143 **Libraries and users with special needs The most difficult discipline for librarians bears fruit (Part 1)** | Zlata Houšková
- Regional library activity**
- 146 **Reading events for children and regional libraries (not only) under quarantine Part 2: Masaryk Public Library in Vsetín** | Ivana Hlaváčová, Marek Timko
- Reviews**
- 149 **On the trail of Jewish authors in the Central Bohemian region** | Milan Valden
- 150 **What you should know about J. A. Comenius** | Jaroslav Císař
- 151 **Chronicle PhDr. Jana Sodomková** | Zlata Houšková
- Libraries afresh**
- 152 **Library waiting to open** | Ivo Kareš
- 156 **Architecture students designing libraries for the 21st century** | Jan Kratochvíl
- 158 **Written elsewhere** | Renáta Salátová
- 159 **From the World** | Roman Giebisch
- 160 **Literary anniversaries May** | Milan Valden

INHALT

- Thema – Auswirkungen der Pandemie auf Bibliotheksdienste und Arbeit**
- 123 **Bookport – eine Lösung für geschlossene Bibliotheken** | Michaela Málková
- 126 **Heutige Kommunikation** | Michaela Tetzeli
- 127 **VU3V in der Form des Distanzstudiums** | Petr Munclinger
- 128 **Vergleich der Einstellungen der Benutzer in der Universität Bibliothek in Ostrava** | Jan Hradil
- 130 **Wie kann man den Bibliothekaren lesen zu helfen (über die Auswirkungen der Sozialisation auf Bibliothekar in der Bibliothek der Philosophischen Fakultät in Prag)** | Klára Rösslerová
- 131 **Pädagogische Minimum für Bibliothekare für Kinder und Jugend** | Petra Ševčíková
- 133 **Umfragen Elektronische Bücher heute und morgen (1. Teil)** | Jan Halada, Irena Prázová, Adam Doksanský
- 135 **Aktualitäten Datenbasis der Bibliotheksneubauten und Rekonstruktionen in der Tschechischen Republik** | Lenka Dostálová
- Doppelgespräch mit Mgr. Blanka Konvalinková und PhDr. Dana Petrádová aus der Wissenschaftlichen Bibliothek in Liberec**
- 136 **Zepter Überlassung** | Jaroslav Císař
- 140 **Ausbildung Ausbildung der Bibliothekare und Lehrer – Exkursion in die Geschichte (Teil 2)** | Dana Súlčová
- Bibliotheken und Benutzer mit spezifischen Bedürfnissen**
- 143 **Die schwerste Bibliotheksdisziplin trägt Früchte (Teil 1)** | Zlata Houšková
- Regionalaktivitäten der Bibliotheken**
- 146 **Die Leseraktivitäten für Kinder und Regionalbibliotheken (nicht nur) in der Quarantäne Zeit II. Teil: Masaryk Stadtbibliothek in Vsetín** | Ivana Hlaváčová, Marek Timko
- Rezension**
- 149 **Nach den Spuren der jüdischen Schriftsteller aus dem Mittelböhmischen Region** | Milan Valden
- 150 **Was sollt ihr über J. A. Komenský kennen** | Jaroslav Císař
- 151 **Chronik PhDr. Jana Sodomková** | Zlata Houšková
- Bibliotheken in neuem Mantel**
- 152 **Bibliothek die auf die Öffnung wartet** | Ivo Kareš
- 156 **Architekturstudenten entwerfen Bibliothek für 21. Jahrhundert** | Jan Kratochvíl
- 158 **Es wurde woanders geschrieben** | Renáta Salátová
- 159 **Aus der Welt** | Roman Giebisch
- 160 **Literarische Jahrestage May** | Milan Valden

OD REDAKČNÍHO STOLU

Milé čtenářky, milí čtenáři,
tak tu máme duben. Do našeho ne zcela normálního času normálně vstoupilo jaro a normálně se taky chová: nejdřív sněženky, pak narcisy, hyacinty, tulipány, zelená tráva... Normálně, pěkně v půlce měsíce, taky vychází nový *Čtenář*. Přestože nemůžeme pominout současnou situaci a její dopad na knihovny (což je také tématem tohoto čísla), podobně nadějně jako zeleň a teplejší počasí vyznívají jednotlivé články.

Jednu z možností, jak usnadnit uživatelům cestu ke knihám pro studium i oddech a relaxaci, popisuje příspěvek o online knihovně Bookport. Na Ostravské univerzitě zase při dotazníkovém šetření zaznamenali nárůst využívání online nástrojů i elektronických dokumentů. Ze seminářů se stávají webináře a zvládá se to. Texty příspěvků se hemží slovy online, webinář, virtuální, distanční, e-knihy... A mezi tím, jakoby v obecnější rovině, se objevují články o důležitosti komunikace a spolupráce. Terapeutka Michaela Tetzeli se zamýšlí nad tím, co přináší naše nucené vykročení (cituji:) *mimo bezpečnou zónu iluzorních jistot*, a kromě nepříjemných věcí tam vidí i velkou naději. V Knihovně FF UK se vedení zajímá a ptá zaměstnanců, co oni a čtení v době koronaviru. A domnívám se, že jde ještě o víc než o podporu četby, když se pak tamtéž utvoří neformální čtenářský klub. Že spolupráce je nezbytná a že to platí dvojnásob u služeb osobám se specifickými potřebami, dokládá také článek Zlaty Houškové.

Nicméně čas běží covid necovid, a tak se v ředitelském dvojrozhovoru loučíme s ředitelkou Krajské vědecké knihovny v Liberci Blankou Konvalinkovou, přejeme i za redakci vše dobré a její nástupkyni Daně Petřádesové hodně síly pro vedení této instituce. Zpět v čase se ohlédneme v článku o vzdělávání učitelů i ve dvou recenzích. Vydavateli obou recenzovaných knih jsou knihovny. První publikaci vydala Středočeská vědecká knihovna v Kladně a je věnována regionálním židovským autorům, vydavatelem druhé, encyklopedické publikace je Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského a Komenský je také jejím tématem. Rubrika o knihovnách v novém tentokrát popisuje čtyřleté období dostavby Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích. Teď je hotovo a článek je nazván příznačně – *Knihovna čekající na otevření...*

V problému se rodí příležitost, píše výše zmíněná terapeutka. Zdá se mi, že to jde vyčíst i z textů jednotlivých článků. Sílu, vytrvalost, kreativitu a v neposlední řadě zdraví přeje za redakci

PAVLA VLKOVÁ

čtenář MĚSÍČNÍK PRO KNIHOVNY

4 | 2021 | ročník 73

Středočeský kraj

Vydává:

Středočeská vědecká knihovna v Kladně,
příspěvková organizace Středočeského kraje,
ul. Generála Klapálka 1641, 272 01 Kladno

Evid. č. časopisu MK ČR E 485
ISSN 0011-2321 (Print) ISSN 1805-4064 (Online)
Šéfredaktor: PhDr. Jaroslav Císař
Redaktorka: PhDr. Pavla Vlková
Grafická úprava a sazba: Kateřina Bobková

Sídlo redakce (příjem inzerce

a objednávký na předplatné):

Středočeská vědecká knihovna v Kladně,
příspěvková organizace, Gen. Klapálka 1641,
272 01 Kladno
tel.: 312 813 154
e-mail: ctenar@svvkl.cz (Jaroslav Císař)
e-mail: ctenar.vlkova@svvkl.cz (Pavla Vlková)

Redakční rada: PhDr. Radek Liška (předseda),
Mgr. Michaela Dombrovská, Ph.D.,
Mgr. Lenka Dostálová, Mgr. Svatomíra Fojtová,
Mgr. Zlata Houšková, Mgr. Veronika Hyblerová
Trachtová, Mgr. Martina Košanová,
Mgr. Lucie Macháčková, Mgr. Petra Miturová,
PhDr. Vít Richter, PhDr. Klára Rösslerová, Ph.D.,
PhDr. Renáta Salátová

Tisk: Calamarus, s. r. o., Pod Táborem 54/10,
199 00 Praha 9

Distribuce:

Rozesílání časopisu zajišťuje
SEND Předplatné, spol. s r. o., Ve Žlíbku 1800/77,
hala A3, 193 00 Praha 9 - Horní Počernice,
tel.: 602 514 779, e-mail: martina@send.cz
Rozšiřují též společnosti holdingu PNS a. s. –
drobný prodej; MONITOR CZ, s. r. o.;
SUWECO CZ, spol. s r. o.
Podávání novinových zásilek povoleno
Ředitelstvím poštovní přepravy Praha čj. 1371/1994
ze dne 20. 6. 1994.
Podávání novinových zásilek bylo povoleno
Českou poštou s. p. OZSeč Ústí nad Labem
dne 21. 1. 1998. j. zn. P-327/98.
Cena jednoho čísla 40 Kč, roční předplatné 460 Kč
(dvojičíslo 60 Kč).

Předplatné pro Slovensko: Heršlová Dana,
L. K. Permanent, spol. s r. o., pošt. schránka 4,
834 14 Bratislava 34, tel.: 00421-02 49 111 203,
e-mail: herslova@lkpermanent.sk
Cena jednoho čísla 2 €, roční předplatné 22,67 €
(dvojičíslo 2,67 €)

Časopis vychází s podporou dotace z programu MK ČR
Knihovna 21. století. Vydavatel si vyhrazuje právo
zveřejnit publikované materiály i na internetu.

Číslo odevzdáno k tisku 12. 4. 2021.

Číslo vyšlo 19. 4. 2021.

Nevyžádané rukopisy se nevracejí.

Téma

Dopad pandemie na služby a práci knihoven

Bookport – řešení pro uzavřené knihovny

Epidemiologická situace, kvůli které byly knihovny nuceny uzavřít se veřejnosti, přiměla tyto instituce zhodnotit svou dosavadní situaci ohledně poskytování služeb a promyslet, jak mohou svým čtenářům i nadále poskytovat bez větších omezení stejné služby. Mnohé knihovny se tak začaly více orientovat na poskytování online služeb, které mohou jejich uživatele využívat z bezpečí domova. Jednou z nich je online knihovna Bookport (<https://www.bookport.cz>), kterou zde krátce představím.

Platforma Bookport, za kterou stojí nakladatelství Grada, poskytuje přístup k více než 5800 titulům českých vydavatelství, jako jsou například Grada, Portál, Host, Jota, Galén, Práh a několik dalších. Nové tituly se pravidelně přidávají a obsah se tak neustále aktualizuje. Dostupné tituly lze rozdělit na beletrii, literaturu odbornou, populárně naučnou a dětskou.¹

Online knihovnu mohou čtenáři využívat ve čtyřech režimech s přístupem k tzv. balíčkův titulů²:

- individuální předplatné s přístupem pouze k balíčkův populárně naučné literatury a beletrie, včetně dětské literatury;
- individuální předplatné s přístupem ke všem nabízeným balíčkův;
- předplatné pro 2–20 osob s přístupem k beletrii i odborné literatuře;
- předplatné pro organizace.

Předplatné pro organizace, resp. pro knihovny, je flexibilní a je možné si zvolit přístup na 1–12 měsíců s možností prodloužení. Rozsah dostupných kolekcí a titulů v rámci jednotlivých balíčků lze také vytvořit tzv. na míru podle potřeb konkrétní knihovny. Před případným předplatným mohou knihovny vyzkoušet online knihovnu v časově omezeném zkušebním přístupu. Samozřejmě musí být pak získání statistik o využívání služeb.

JAK SE ONLINE KNIHOVNA BOOKPORT POUŽÍVÁ?

Obsah knihovny Bookport je možné prohlížet online, a to jak ve webovém prohlížeči, tak i pomocí stejnojmenné aplikace pro mobilní telefony a tablety, která je dostupná pro systémy Android i iOS. Tato aplikace umožňuje čtení obsahu knihovny také v režimu offline; maximem je však standardně jen šest knih současně. Pro offline čtení je většina e-knih dostupná ve formátu ePub i PDF. V online režimu je možné číst neomezené množství knih, přičemž po přečtení čtenář knihu tzv. „vrací“ zpět do knihovny.

Čtenář se pro přístup do online knihovny musí zaregistrovat. V případě přihlášení přes organizaci pomocí eduID se mu vytvoří účet okamžitě po prvním přihlášení. Hned poté může začít číst. Po prvním přihlášení v aplikaci Bookport na mobilním telefonu nebo tabletu se tato zařízení automaticky autorizují k užívání. Jeden čtenář může autorizovat až tři zařízení ke čtení.

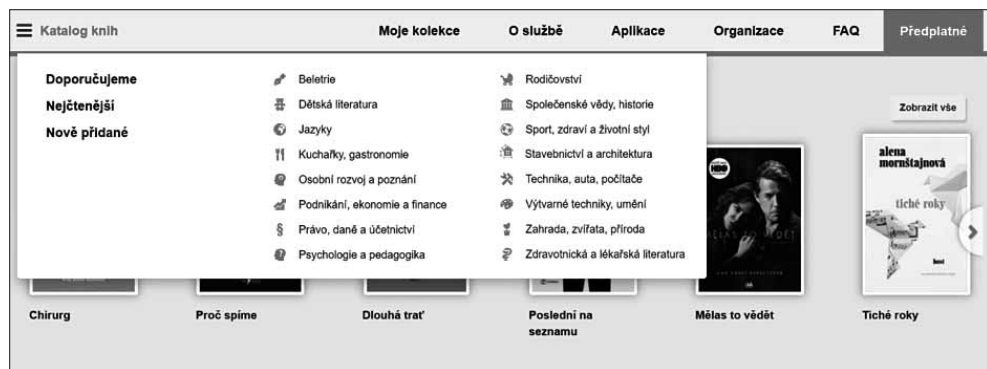
Online knihovna má jednoduché a uživatelsky přívětivé rozhraní. Pro lepší přehlednost o přístupném obsahu té které knihovny je vhodné vyfiltrovat si e-knihy, které si daná knihovna

¹ FAQ. *Bookport* [online]. GRADA Publishing, © 2021 [cit. 2021-01-29]. Dostupné z: <https://www.bookport.cz/faq/>.

² Předplatné. *Bookport* [online]. GRADA Publishing, © 2021 [cit. 2021-01-29]. Dostupné z: <https://www.bookport.cz/predplatne/>.

Úvodní stránka Bookportu

Prohlížení katalogu knih

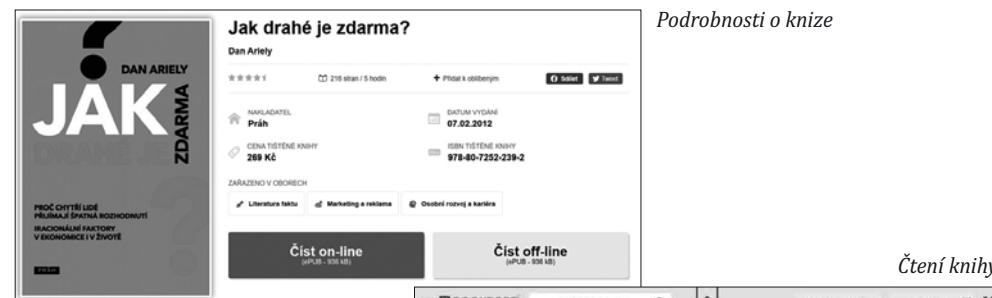
předplácí. Po výběru titulu jsou k dispozici podrobnosti o knize včetně jejího hodnocení čtenáři online knihovny.

Čtenářům se automaticky vytváří seznam knih označený „nedávno rozečtené“, kde naleznou všechny tituly, které si doposud otevřeli ke čtení. Stejně tak si ale mohou vytvářet vlastní seznamy knih a přidávat do nich vybrané tituly. Výhodou online knihovny je také synchronizace čtení ve webovém prohlížeči i v aplikacích na chytrých zařízeních; čtenáři tak mohou plynule přejít z offline čtení na mobilním telefonu či tabletu na online čtení stejného titulu ve webovém prohlížeči a naopak.

Samotné čtení e-knih nabízí několik možností, jak pracovat s obsahem titulu. Čtenáři si mohou vkládat záložky či vytvářet sadu poznámek a zvýrazňovat text. Je možné i měnit velikost písma a barvu pozadí pro lepší čitelnost nebo nastavit automatický přechod na noční režim. E-knihy také nepostrádají interaktivní obsah, pomocí kterého lze přecházet na jednotlivé kapitoly.

ZKUŠENOSTI KNIHOVEN S BOOKPORTEM

Jednou z institucí, která se rozhodla online knihovnu Bookport zpřístupnit svým uživatelům, je Univerzita Karlova. Ta se na základě velké využívanosti Bookportu při zkušebním přístupu na jaře 2020 rozhodla od ledna 2021 online knihovnu předplácet skrze projekt CzechELib. Uživatelé z Univerzity Karlovy mají přístup ke čtyřem kolekcím odborné literatury – „zdravotnictví“, „byznys“, „technika“ a „společenské vědy“. Celkem se jedná až o 3800 titulů, přičemž kolekce se budou každý měsíc aktualizovat. Hlavním cílem předplatného je dodat čtenářům relevantní a žádanou literaturu potřebnou ke studiu a k výuce, a částečně tak nahradit uzavření knihoven Univerzity Karlovy.

Podrobnosti o knize

Zařazení nabídky Bookportu testují i další knihovny. Od října 2020 běží pilotní provoz v Městské knihovně v Praze (MKP). Ta nyní nabízí svým čtenářům s aktivním členstvím přístup k necelé tisícovce vybraných titulů, a to převážně beletrie a některých titulů odborné literatury.³ Smyslem využití Bookportu je doplnit dlouhodobě budovaný fond e-knih MKP a nabídnout čtenářům rozšířený online obsah v době dlouhodobě omezeného provozu knihoven. Vojtěch Vojtíšek, zodpovědný za nasazení služby, k tomu dodává: *Jsmo stále na začátku, na hodnocení návratnosti investice a porovnávání statistik stahování je zatím brzy. Kromě avizovaného rozšiřování obsahu dále plánujeme zejména zpracování jednotlivých titulů v katalogu Městské knihovny v Praze tak, aby se čtenáři snáze dostali ke konkrétní knize, kterou hledají.*

Od prosince 2020 je Bookport dostupný také pro čtenáře Studijní a vědecké knihovny v Hradci Králové (SVK HK). V pandemické situaci bylo cílem nabídnout čtenářům online dostupnou možnost české četby, a to nejen naučné, která je přístupná v jiných databázích, ale i kvalitní beletrie. Pro čtenáře SVK HK je dostupná kompletní nabídka celého Bookportu, tedy aktuálně 5500 knih. Statistiku využívání budou vyhodnocovány průběžně během celého roku, na který je předplacen. Při dostatečném zájmu dojde k prodloužení předplatného, a pokud to bude možné, plánují v Hradci Králové přidat Bookport do svého portfolia v CzechELib.

Platforma je tedy vhodná pro různé knihovny s různým zaměřením a umožňuje zakoupení různých balíčků. Na vyhodnocení statistik zájmu čtenářů je v době zpracovávání tohoto článku v lednu 2021 ještě příliš brzy.

Při pohledu na kompletní nabídku knih je patrné široké spektrum témat, které Bookport poskytuje. Možnost přizpůsobit si balíčky titulů podle potřeb jednotlivých knihoven představuje příležitost dočasně rozšířit knihovní fond o relevantní literaturu. Bookport tak umožňuje poskytnout čtenářům zábavu i vzdělání v době, kdy není možné chodit do knihoven a standardně si půjčovat tištěné knihy. A přestože podobných online knihoven je v dnešní době i kvůli uzavření knihoven mnoho a někteří budou vždy preferovat tištěné knihy před těmi elektronickými, Bookport stále vyniká svým zaměřením na literaturu českých nakladatelství, ke které mohou čtenáři přistupovat z jednoho rozhraní v podobě několika kliknutí, a to nejen z domova, ale snad brzy i na cestách.

MICHAELA MÁLKOVÁ | michaela.malkova@ff.cuni.cz

³ Nová služba a čtení e-knih přes BOOKPORT. Městská knihovna v Praze [online]. [Cit. 2021-01-29]. Dostupné z: <https://www.mlp.cz/cz/novinky/1264-nova-sluzba-a-cteni-e-knih-pres-bookport/>.

Komunikace dnešní doby

Potřebu komunikace a spolupráce v soukromí i v práci si v dnešní době uvědomujeme více než jindy. Její forma a možnosti se změnily. O jaké principy se můžeme opřít, které nástroje a řešení fungují? Nad tímto tématem se zamýšlí terapeutka Michaela Tetzeli.

SOCIÁLNÍ KONTAKT A KLÍČOVÉ POTŘEBY

Změny, které přinesl loňský covidový rok, zasáhly většinu z nás. Kladou na nás nové nároky a zároveň otvírají nové možnosti. Jsme nuceni opustit zaběhlý rytmus a běžné návyky, vykročit mimo bezpečnou zónu iluzorních jistot. U svých klientů se setkávám s pocity frustrace, strachu, izolace, pramenící z chaosu a nejistoty, stejně jako s pocity zklidnění, přehodnocení, vnímání příležitostí, času pro sebe a své blízké, jež nám lockdown naopak umožnil.

V této době více trpí extrovertnější povahy, zvyklé na externí stimuly dobré nálady; naopak introvertnější typy si více užívají klid a soukromí. Lidé obecně nemají změny příliš v oblíbenosti. Z chaosu se rodí nový řád, krok za krokem vnímáme nové možnosti, učíme se zacházet s technologiemi, uvědomujeme si aktuální potřeby a hodnoty, lépe rozlišujeme zbytné od nezbytného. Ačkoli se nám to nemusí líbit, nakonec přichází pokrok.

PROŽÍVÁME REÁLNÉ TRENDY 21. STOLETÍ

Globalizaci a její důsledky, digitalizaci, přechod z konzumního způsobu života k trvalejším hodnotám a smysluplnějšímu bytí, ekologickou a etickou odpovědnost, efektivnější zacházení se zdroji si lépe uvědomujeme, protože to prožíváme. Je přirozené, že změnu provázejí pocity ignorace, hněvu, frustrace, rezignace, zvědavosti, poznání a konečně přijetí nového.

PŘEVZÍT ZODPOVĚDNOST, HLEDAT JISTOTY SAMI V SOBĚ

Co nám může pomoci, jak si tuto etapu usnadnit? Změnit a ovlivnit to, co máme ve svých možnostech, místo stížností a obviňování. Ověřovat si informace a získávat je z důvěryhodných zdrojů (tomu mohou pomoci i knihovny), zapojit kritické myšlení, ratio, omezit příjem dezinformací. Podívat se mimo svoji sociální bublinu a konfrontovat se i s jinými názory, zaměřit pozornost na pozitivní věci. Poznávat a učit se nové technologie, vzájemně si pomáhat, být užitečný. Nastavit si zdravější zvyky, vytvořit si systém rituálů, které vracejí do světa řád, naplňují naše hodnoty a potřeby, mobilizují potenciál, talent, motivaci a vůli. Až po čase, když se ohlédneme, pochopíme, co nám situace opravdu přinesla, že se v problému zrodila příležitost.

INVESTOVAT DO SOCIÁLNÍHO KAPITÁLU

Společně se inspirujeme, učíme, improvizujeme, sdílíme zkušenosti, tvoříme. V posledních letech jsem měla možnost se podílet na průzkumu spokojenosti zaměstnanců, prováděném společností Gallup napříč celou Evropou. Opakovaně se objevovala témata k řešení: nedostatečná firemní komunikace, zdlouhavé odkládání důležitých opatření, touhy po větší nezávislosti a flexibilitě, chronická únava z pracovního přetížení a rychlého tempa. Dnešní zkušenost je jiná. Sociální kontakt nám sice chybí víc než dřív, ale na špatnou komunikaci si nestěžujeme. Pokud jej potřebujeme, sami ho iniciujeme, na chybějící informace se zeptáme, snažíme se důležité zprávy sdílet, příp. je včas aktualizujeme. Část pasivní mailové komunikace nahradily interaktivní chaty. Jsme vděční, že home office můžeme kombinovat s týmovou prací. Místo abychom si stěžovali na komplikace, které přináší inováční technologie, učíme se využít jejich výhod a sdílíme zkušenosti a vychytávky, které nás propojí a usnadní a zpříjemní soukromí i práci.

MICHAELA TETZELI | mail@mtconsulting.cz

VU3V formou distančního studia

Současná epidemiologická situace se nutně podepsala i na způsobu studia letošních semestrů Virtuální univerzity třetího věku (VU3V) v konzultačním středisku Městská knihovna Krnov.

VU3V je jednou z forem celoživotního vzdělávání. Za projektem stojí Provozně ekonomická fakulta České zemědělské univerzity v Praze. S myšlenkou umožnit Krnovanům připojit se k tomuto typu vzdělávání přišla krnovská knihovnice Vlasta Jančíková. Inspirovala se v okolních knihovnách, zejména v Rýmařově a ve Středisku vzdělávání ve Vrbně pod Pradědem. Naše knihovna se do projektu VU3V zapojila letním semestrem 2018. Tutorem, tedy jakýmsi moderátorem a organizátorem, se stal knihovník Petr Munclinger.

ZÁJEM O STUDIUM

Jako téma prvního kurzu jsme v knihovně vybrali symbolicky *České dějiny a jejich souvislosti* (inspirací bylo sté výročí založení Československa, i když obsahem kurzu byly naše dějiny nejstarší). Zájem o studium předčil očekávání, neboť se v krátké době čtrnácti dní přihlásilo sedmáct vážných zájemců. Celkový počet se nakonec ustálil na patnácti, a to zejména z kapacitních důvodů. Skupina je různorodá; nalezneme v ní muže i ženy, čtenáře i ty, kteří jinak do knihovny nechodí. O akci se dozvěděli z novin, z internetových stránek nebo od přátel. Ke studiu se přihlásili i dva manželské páry a také jeden mladý člověk, který je v invalidním důchodu...

Začali jsme zimní semestr 2020/2021 a počet studentů je aktuálně na čísle 13. Během tří společných let od začátku této aktivity zůstalo pevné jádro a zhruba pět studentů se postupně vyměnilo či pozastavilo/obnovilo své studium, což pravidla dovolují. Studium lze totiž kdykoliv přerušit a následně navázat. Důvodem bývají často rodinné překážky nebo téma nadcházejícího semestrálního kurzu, o kterém vždy společně demokraticky hlasujeme. Výsledek však nemusí pochopitelně vyhovovat všem.

PRŮBĚH PŘEDNÁŠEK A TESTOVÁNÍ

Samotné přednášky se v naší knihovně promítají na velké plátno o poměru stran 16:10, zakoupené speciálně pro tento účel. Přednáška se skládá z několika částí a trvá kolem 50 minut. Po jejím skončení se společně věnujeme vyplnění online testu, který nám pomůže právě získané informace utvrdit a lépe si zapamatovat. Poté se pravidelně nad tématem diskutuje.

Testy, na jejichž základě se známkuje, si pak studenti vyplňují individuálně z pohodlí svých domovů. Jako pomůcka jim slouží i textová verze kompletní přednášky, kterou po jejím skončení každý obdrží. Drtivá většina našich studentů disponuje vlastním počítačem, notebookem nebo tabletem. Ti, kteří tuto možnost nemají, mohou svůj test absolvovat během dopoledních hodin v hudebním oddělení, které je v tuto dobu pro veřejnost uzavřené. V souvislosti s letošním nestandardním virologickou situací tedy nebyl přechod na distanční formu studia ani tak problémem technickým, jako spíše komunitním. Jak se kupříkladu vyjádřil jeden ze studentů Jaroslav Antoš, nechodí na přednášky jen za účelem nabytí nových vědomostí, ale současně to cítí jako příležitost setkat se se svými vrstevníky a možnost popovídat si společně na zajímavé téma, jež navíc všechny spojuje. To distanční studium bohužel neumožňuje...

Všichni doufáme, že se situace natolik stabilizuje, že bude možnost se společně vídat alespoň ve druhé polovině zimního semestru. Vždyť naposledy jsme se všichni pospolu viděli na začátku března loňského roku – a tak nám to slušelo (viz foto na 2. s. obálky)!

PETR MUNCLINGER | munclinger@knihkrnov.cz

Srovnání postojů uživatelů Univerzitní knihovny Ostravské univerzity (druhé kolo dotazníkových šetření)

Bez srovnání není vědění, a proto jsme se v Univerzitní knihovně Ostravské univerzity v prosinci 2020 pustili do druhého, srovnávacího dotazníkového šetření mezi naší nejpoběžnější skupinou uživatelů – mezi studenty. S blížícím se koncem roku a s nejistým epidemiologickým výhledem do budoucna jsme se na základě výsledků srovnání průzkumů rozhodli dále upravovat naše služby.

ODRAZOVÝ BOD

Už s výsledky prvního šetření (uveřejněnými ve *Čtenáři* č. 11/2020, s. 394–395) jsme věděli, že máme na čem stavět. Hodnocení byla pozitivní, 97 % aktivních respondentů vyjádřilo spokojenost se službami. Dokonce dvě třetiny tvrdily, že omezení provozu knihovny nijak nepoznamenalo jejich studium.

V prosincovém dotazníku byla účast respondentů trochu nižší, nicméně jsme dostali informace od 326 respondentů, což stále považujeme za dostatečný počet. Otázky dotazníku byly záměrně pokládány ve stejném znění či velice podobně, aby bylo srovnávání odpovědí relevantní.

VZRŮSTAJÍCÍ TRENDY

Z výsledků jsme tak mohli pozorovat využívanost online nástrojů a dokumentů v elektronické podobě. U obou těchto monitorovaných kategorií byly vidět nárůsty, ač ne markantní. Největší pozitivní skok zaznamenala využívanost digitální knihovny Kramerius (o 5 procentních bodů na 31 %) a také oblíbenost citačního manažeru CitacePro, která vzrostla o 5 procentních bodů na 52 %.

Co je však zřejmě nejpozitivnější – výrazně kleslo množství odpovědí, ve kterých respondenti nabízené nástroje a dokumenty nepotřebují: nepoužívání online nástrojů přiznalo 9 % respondentů z původních necelých 20 %, u online dokumentů byl pokles ještě výraznější – na 7 % z původních 20 %. Všechny také celých 55 % respondentů uvedlo, že studium z e-knih vyzkoušelo v době tzv. druhé vlny poprvé. To hodnotíme velice pozitivně, když vidíme, že propagace našich online služeb, které mají studenti zdarma, se nemíjí účinkem.

WEBINÁŘE – NOVÉ A VÝHODNĚJŠÍ PROSTŘEDÍ

Během listopadu pořádáme pro naše studenty pravidelné Infolekce. Úspěšně na nich vysvětlujeme tipy a triky k efektivnímu vyhledávání, radíme, jak správně citovat a dodržovat citační etiku, a také učíme, jak používat elektronické knihy. Tentokrát jsme však byli nuceni uspořádat je ve formě webinářů, což bylo novou zkušeností nejen pro posluchače, ale také pro nás, lektory.

V dotazníku jsme se studentů ptali, zda jim elektronická forma vyhovovala – 85 % respondentů, kteří se webináře zúčastnili, nám to potvrdilo. Dále celých 40 % respondentů, ať zúčastněných, či ne, by chtělo ponechat nabídku webinářů jako alternativní služby k budoucím prezenčním Infolekám i nadále. Se souhlasem zúčastněných byly z webinářů pořizeny záznamy, což skýtá výhodu i pro ostatní uživatele, kteří neměli možnost je navštívit.

Čtvrtina respondentů také uvedla, že pocítila pozitivní vliv knihovny jako pomocníka při zlepšování znalostí a dovedností při práci s online dokumenty nebo nástroji.

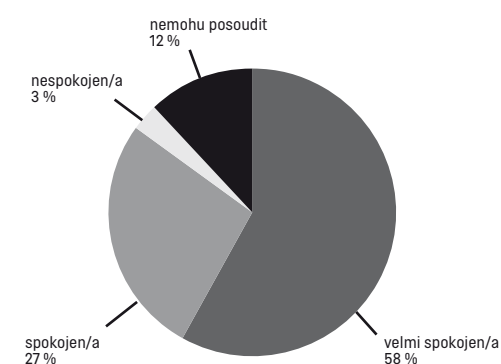
NÁZORY ZAMĚSTNANCŮ

V souvislosti s webináři je nutné zmínit, že další dotazníkové šetření jsme prováděli také v druhé nejrozsáhlejší skupině našich uživatelů, a to mezi zaměstnanci univerzity. Oslovili jsme všechny skupiny zaměstnanců, ať už vědecké a akademické, nebo neakademické. Tento dotazník byl proveden jako informativní, nikoli srovnávací, protože žádný podobný průzkum se mezi zaměstnanci univerzity dosud neprováděl. Stejně jako u skupiny studentů nás zajímala informovanost o službách knihovny, jejich obliba a míra využívání a obecná spokojenost s nimi.

Webináře také cílí na akademické zaměstnance. Jednak mají rozvíjet jejich vlastní informační gramotnost, jednak mají být doporučovány studentům. V našem dotazníku jsme zjistili, že celých 59 % respondentů webináře zná a někteří se jich také zúčastnili.

Zaměstnanců jsme se ptali, o jaké webináře mají největší zájem. Podle očekávání by nejvíce zaměstnanců (akademických i neakademických) přivítalo poradenství s vyhledáváním bibliometrických údajů v databázích *Web of Science* či *Scopus*.

Zaměstnanci – Jak jste spokojeni se službami knihovny?

DOPORUČENÁ LITERATURA ONLINE

Akademici a vědeckí pracovníci sami hojně využívají elektronické dokumenty; nejčastěji pracují s článkovými databázemi: 49 % akademických pracovníků uvádí, že při své práci používá online časopisy nebo články a 15 % je doporučuje také svým studentům. V otázce, jaké zdroje doporučují vyučující studentům, odpovídali respondenti formou otevřených odpovědí, a uváděli tak více zdrojů najednou. Celých 22 % respondentů doporučuje různé zdroje na internetu, 15 % doporučuje i elektronické knihy a 12 % vyučujících propaguje a doporučuje také multivyhledávač EDS.

V jedné z koncových otázek jsme se akademických pracovníků ptali, zda by měli zájem o službu, kterou ve spolupráci s garanty jednotlivých oborů uvažujeme zavést: ověřování dostupnosti a doplnění trvalých odkazů u doporučené literatury uvedené v sylabu. O tuto službu projevilo zájem celých 85 % respondentů, a proto se ji budeme snažit realizovat.

Velice nás těší, že studenti i zaměstnanci využívají našich služeb a postupně se s nimi seznamují. Jsme rádi, že knihovna může přispívat nejen ke zvyšování informační gramotnosti, ale také k všeobecné orientaci a bezpečnosti při práci s elektronickými nástroji a dokumenty. I nadále se budeme snažit zůstat uživatelsky přívětiví, vstřícní a otevření.

JAN HRADIL | jan.hradil@osu.cz

POUŽITÉ ZDOJE:

- HRADIL, Jan. *Výsledky dotazníkového šetření: Dotazník pro zaměstnance univerzity*, 14. 12. 2020–21. 12. 2020. Ostrava: Univerzitní knihovna Ostravské univerzity, 2020. 11 s. Dostupné také z: <https://dokumenty.osu.cz/knihovna/vysledky-dotaznikoveho-setreni-uk-mimoradna-opatreni-12-2020-zamestnanci.pdf>.
- HRADIL, Jan. *Výsledky dotazníkového šetření: Knihovna v době mimořádných opatření / druhá vlna COVID-19*, 9. 12. 2020–16. 12. 2020. Ostrava: Univerzitní knihovna Ostravské univerzity, 2020. 11 s. Dostupné také z: <https://dokumenty.osu.cz/knihovna/vysledky-dotaznikoveho-setreni-uk-mimoradna-opatreni-12-2020.pdf>.
- HRADIL, Jan. Čím dál více studentů využívá online nástroje knihovny. *OU@live: živý online magazín Ostravské univerzity* [online]. Ostrava, 2020. 2021-01-11. ISSN 2695-0022. Dostupné z: <https://alive.osu.cz/cim-dal-vice-studentu-vyuziva-online-nastroje-knihovny/>.

Jak pomoci knihovníkům číst

(o dopadech sociální izolace na knihovníky Knihovny FF UK)

Je obecnou představou, že knihovníci rádi čtou. A během pandemie a důrazu na omezení sociálních kontaktů se tak přímo nabízí, že knihovníci budou trávit svoji izolaci právě čtením. Proto je zvláštní setkat se u nich s posteskem, že je ani to čtení netěší jako dříve.

Na přelomu listopadu a prosince jsem pro zajímavost uskutečnila mezi zaměstnanci Knihovny FF UK dotazníkové šetření, zda změna režimu a nepříznivá situace paradoxně nezapříčinila nižší čtení. Celkem odpovědělo 28 zaměstnanců. Přestože je vzorek relativně malý, zajímavé výsledky dotazník přinesl i tak.

VÝSLEDKY PRŮZKUMU

V první řadě totiž toto šetření vyvrací představu, že co knihovník, to milovník četby. Přestože většina respondentů se za čtenáře považuje, čtyři z nich (14 %) se označilo za nečtenáře. Za jiných okolností bych se nad takovým výsledkem nepozastavila, ale hovoříme-li o knihovnicích, zažitá představa se tímto tříští.

Další otázka směřovala na preferovaný formát četby. Sedmdesát procent respondentů preferuje tištěnou knihu, 18 % elektronickou knihu a čtyři knihovníci čtou nejraději ušima. Velmi zajímavou je však otázka na změnu trávení volného času během nucené sociální izolace: 48 % respondentů změnilo své návyky. Otázka směřující již konkrétně na čtení pak ukázala, že 38 % respondentů čte pořád stejně, 33 % čte méně, 29 % naopak čte více. Během jarní uzavírky knihoven a nucené práce z domova 38 % respondentů přečetlo tři až pět knih. Stejných 38 % respondentů přečetlo dvě až tři knihy. Menších 21 % procent respondentů vybralo variantu „čtu jako drak“.

Poslední, doplňující otázkou byl dotaz na činnosti během lockdownu (bylo možné vybrat z více odpovědí nebo odpovědět zcela mimo nabídku). Pouze sedm respondentů vybralo možnost, že se více dívali na televizi. Další 13 chodilo více do přírody, 12 vařilo nebo peklo pro zábavu a 10 cvičilo. Sedmnáct knihovníků pak začalo s něčím novým. Jedna knihovnice začala hrát na ukulele, další si pořídila dopisní sadu a začala psát dopisy, jedna knihovnice se začala učit samaritánskou hebrejštinu, jiná pandžábsky a psát všemi deseti, jeden knihovník se začal učit programovat. I mezi knihovníky dorazilo otužování a vymalovávání omalovánek pro dospělé, oblíbené jsou stolní hry, vyšívání, šití a jiné ruční práce, jejichž vrcholem je „uháčkávání tolika sněhových vloček, abych si mohla zasněžit celý byt“.

První setkání Čtenářského knižního klubu knihovníků Knihovny FF UK (na fotografii Klára Rösslerová a Jan Kamenický)

VZNIK ČTENÁŘSKÉHO KLUBU

Jak bylo uvedeno na začátku textu, dotazník měl potvrdit, nebo vyvrátit hypotézu, že během lockdownu mají knihovníci problém číst. Výsledkem šetření tedy je, že zhruba třetina opravdu tento problém má. A právě těm byl tedy nabídnut *Čtenářský klub knihovníků Knihovny FF UK*. Formální název skrývá neformální uskupení osmi zaměstnanců. Setkáváme se každé dva až tři týdny, a to zhruba na hodinu prostřednictvím videohovoru. Nejprve pohovoříme o knize, kterou jsme od minulého setkání četli, v druhé části hovoru se pak postupně střídáme v návrhu knihy pro další setkání. Součástí tohoto návrhu je představení autora, představení knihy samotné, shrnutí zajímavých informací. Kritériem výběru je kromě toho, aby knihu nikdo nečetl (což zdaleka není jednoduché), hlavně to, abychom knihu měli ve fondu knihovny nebo, v době uzavření knihkupectví, aby byla její elektronická verze dostupná ke koupi. První čtenou knihou bylo *10 minut 38 vteřin* od Elifa Shafaka, dále jsme četli *Ohlédnutí* od Jiřiny Zábavné, *Psí park* Sofi Oksanen, *Máme to v rodině* Michaela Ondaatje, *Dívka, žena, jiné* od Bernardine Evaristo, *Hana Aleny* Mornštajnové; nyní čteme *Do tmy* od Anny Bolavé a chystáme se na *Město světla* Andrése Barbyho.

Text a foto: KLÁRA RÖSSLEROVÁ | Klara.Rosslerova@ff.cuni.cz

Pedagogické minimum pro knihovníky pro děti a mládež

Ve druhém pololetí roku 2020 proběhl v Moravskoslezské vědecké knihovně v Ostravě cyklus přednášek pod názvem *Pedagogické minimum pro knihovníky pro děti a mládež*. Jeho lektory byli pedagogové Katedry českého jazyka a literatury s didaktikou Pedagogické fakulty Ostravské univerzity. Akce byla finančně podpořena z dotačního programu Ministerstva kultury VISK 2, podprogramu Mimoškolní vzdělávání knihovníků. Kurz byl sestaven do pěti tematicky samostatných přednášek v celkovém časovém rozsahu 30 hodin. Jednotlivé přednášky měly za cíl předat účastníkům ucelený přehled, jenž je významný a určující pro přípravu aktivit, které se v knihovnách zaměřují na dětské uživatele.

ORGANIZAČNÍ ZAJIŠTĚNÍ

Je třeba podotknout, že ani našemu kurzu se nevyhnula omezení spojená s epidemiologickým vývojem v naší zemi. První dvě přednášky proběhly plánovanou prezenční formou. Situace v září roku 2020 tomu byla nakloněna. V polovině října však opět došlo ke zprůšnění podmínek. Zvolili jsme variantu vyčkat, zda nedojde ke zlepšení, ale koncem října bylo jasné, že zbylou část přednášek budeme muset převést do online podoby. Výhodou byla skutečnost, že lektory byli pedagogové vysoké školy, kteří měli již nastavenou distanční výuku pro své studenty na platformě Microsoft Teams. Mohli tedy tento nástroj využít také pro přednášky Pedagogického minima.

Obsahová náplň kurzu

Prezenční formou proběhla přednáška *Didaktika lekcí informačního vzdělávání*. Lektorkou byla Ivana Gejgušová. Představila knihovníkům základní didaktické zásady vztahující se k výuce literatury na základní škole. Hlavní pozornost věnovala současné podobě čítanek a metodám pro práci s uměleckým textem. Tyto poznatky jsou využitelné také při akcích knihoven, při přípravě a realizaci besed či přednášek.

Také přednáška *Kultura mluveného projevu při veřejných vystoupeních* Pavlína Kuldanové proběhla prezenční formou. Účastníci si tak mohli pomoci praktických aktivit vyzkoušet své komunikační dovednosti či mluvní techniku a zásady výslovnosti, které mají vliv na kvalitu přednesu při veřejných vystoupeních. Absolventi přednášky zde kladně hodnotili, že díky těmto praktickým cvičením odhalili vady ve svém přednesu či výslovnosti a mohou tak zapracovat na jejich vylepšení.

Další části cyklu již tedy proběhly v online prostředí. Přednáška *Vývojová specifika dětí školního věku* v podání Kateřiny Panáčkové nastínila základní charakteristiky v této oblasti. Podstatou přednášky bylo poukázat na utváření vztahu ke kulturním a literárním hodnotám a na budování sociálních vazeb. Lektorka nezapomněla zmínit ani specifika přístupu k dětem se speciálními vzdělávacími potřebami. Knihovníci se při přednášce aktivně zapojovali a sdělovali své zkušenosti z práce se školními třídami, uváděli konkrétní příklady, které zažili s dětskými čtenáři ve svých knihovnách, a jejich postoj k četbě a literatuře.

V přednášce *Kvalita a kýč ve tvorbě pro děti a mládež* se Olga Kubeczková zaměřila především na současnou literární produkci. Předem rozeslala účastníkům tematické materiály a také zadala samostatný úkol. Účastníci se měli zamyslet nad tím, jak od sebe odlišit umění a brak (triviální tvorbu), nekvalitu a kýč, k čemu slouží umění, zda je kýč špatným uměním, proč je ho tolik a zda ho potřebujeme nebo jestli je vztah ke kýči jiný u dětí a u dospělých. Přednášku lektorka doplnila praktickými ukázkami různých podob literárního ztvárnění dětské literatury jak po stránce textové, tak po stránce výtvarné.

Poslední přednáška cyklu pedagogického minima se věnovala práci s uměleckým textem. Radomil Novák seznámil s pojetím uměleckého textu jako nástroje literární komunikace mezi autorem a čtenářem v rovině textové, mimotextové a tematické. Důležitými pojmy byla interpretace a analýza textu.

HODNOCENÍ

Spokojenost s proběhlým kurzem se zjišťovala formou hodnotících dotazníků, kde se účastníci mohli vyjádřit k organizaci školení, obsahové náplni, přístupu lektorů či osobnímu a pracovnímu přínosu školení. U prezenčních přednášek psali svůj názor do tištěných formulářů, v případě online přednášek jim byly zaslány hodnotící dotazníky vytvořené pomocí nástroje Google Forms. I přes organizační změny, týkající se formy přednášek, bylo hodnocení velice pozitivní. Účastníci kvitovali erudovanost přednášejících a také to, že vzhledem k nastalé situaci nepřišli o možnost kurz dokončit.

Při plánování tohoto vzdělávacího cyklu byla nastavena kapacita účasti na deset osob hlavně z důvodu efektivity a komfortu účastníků při praktických cvičeních v rámci jednotlivých přednášek. Jelikož byl tento kurz zařazen do vzdělávacího plánu Moravskoslezské vědecké knihovny v Ostravě poprvé, byl o něj zaznamenán zvýšený zájem. Proto jsme znovu požádali o jeho finanční podporu v dotačním programu Ministerstva kultury, a tak počítáme s jeho případným uskutečněním opět na podzim 2021.

PETRA ŠEVČÍKOVÁ | krejci@svkos.cz

Do čísla přispěli

PhDr. Jaroslav Císař – Středočeská vědecká knihovna v Kladně ■ Bc. Adam Doksanský – student, Univerzita Karlova ■ Mgr. Lenka Dostálová – Moravská zemská knihovna v Brně ■ Mgr. Roman Giebisch, Ph.D. – Národní knihovna ČR ■ doc. PhDr. Jan Halada, CSc. – Univerzita Karlova ■ Bc. Ivana Hlaváčková – studentka, Slezská univerzita v Opavě ■ Mgr. Zlata Houšková – SKIP ČR ■ Mgr. Jan Hradil – Ostravská univerzita ■ Mgr. Ivo Kareš – Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích ■ Ing. arch. Jan Kratochvíl – Vysoké učení technické v Brně ■ Mgr. Michaela Málková – Univerzita Karlova ■ Petr Munclinger – Městská knihovna Krnov ■ PhDr. Irena Prázová, Ph.D. – Univerzita Karlova ■ PhDr. Klára Rösslerová, Ph.D. – Univerzita Karlova ■ PhDr. Renáta Salátová – Národní knihovna ČR ■ Mgr. Dana Súlovcová – město Rožmitál pod Třemšínem ■ Mgr. Petra Ševčíková – Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě ■ Ing. Michaela Tetzeli – konzultantka, terapeutka ■ Mgr. Marek Timko, Ph.D. – Slezská univerzita v Opavě ■ Milan Valden – Národní knihovna ČR

Průzkumy

Elektronické knihy dnes a zítra

(analýza nakladatelských subjektů vydávajících v České republice e-knihy)

Knihy je bezesporu služebně nejstarší médium a v rámci komunikačního procesu mezi autorem, dílem a čtenářem koexistuje jako trvalá součást každého lidského společenství, byť vždy vystavená změnám v čase a prostoru, avšak podstata tohoto vztahu zůstává doposud neměnná. Přes všechny historické peripetie, kterým byla vystavena, se vždy dokázala vyrovnat s konkurencí nově se zrodilých rivalů a reagovat změnou své technické, umělecké či vizuální podoby, aby pak mnoho z onoho nového vstřebala do sebe, ať už v mlčky trpěné podobě, či naopak v obohacení sebe sama. Proto si také sama dokáže vytvořit image a v příhodné době nás oslovit. Přesto před námi, autory, nakladateli, knihkupci, distributory a čtenáři, vyvstává otázka: Jaká je a bude její odpověď na existenci a roli e-knih?

Proč takový výzkum a co mu předcházelo

Byli jsme už svědky mnoha proměn knihy: měnila se její vizualizace a podoba, skladba titulů a žánrů, zvykli jsme si na kazety a audioknihy, digitalizaci i vše, co představuje snahu udržet krok s ostatními médii. Mediální scéna, prostor volnočasových aktivit, stylu a života jedince i společnosti se v posledních letech natolik proměňují, že spolu s tím se musí měnit i knižní části této scény. A tak se nabídka rozšiřuje ve všech oblastech vnímání základních čtenářských potřeb. Stejně tak narůstá i potřeba výzkumů trhů, marketingových postupů při poptávce a nabídce, které jsou již nezbytnou součástí dnešního knižního trhu. Proto nakladatelé stále představují nejdůležitější článek v komunikačním procesu mezi autorem a čtenářem. Umberto Eco prohlásil, že *žádná technologie ani obrazovka nedokáže ohrozit tradiční způsob čtení, i když statut čtenáře a autora se bude určitě nadále vyvíjet...*

Knižní trh dnes prochází především proměnami v digitální oblasti, což ovlivňuje i život uživatelů knih, a tak na tuto skutečnost fenomén kniha reaguje i vlastními prostředky změn a nabídek, vyrovnáváním se s fenoménem e-knih, jiným, netradičním způsobem komunikace. O kni-

hách v elektronické podobě ve světě i u nás se již relativně dlouhou dobu mluví, píše, informuje, jejich počet narůstá, ale jaká je jejich produkce, jakým způsobem ji nakladatelé realizují, jakou část tvoří v jejich edičních plánech, jak je žánrově zastoupena či jak je čtenáři vyhledávána, o tom nemáme spolehlivé a ověřené informace, a dokonce ani žádné výzkumy.

Dnes již disponujeme solidními čtenářskými výzkumy, avšak o nakladatelích a knihkupcích toho stále mnoho nevíme. A přitom se například knižní trh především po roce 1989 o nakladatelskou profesi přímo enormně rozrostl, a to spolu s rostoucí titulovou produkcí. Proto se již na počátku 90. let objevil v této souvislosti na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy první pokus tyto nové nakladatelské subjekty popsat a analyzovat. Tehdy vznikl na Institutu komunikačních studií a žurnalistiky vedle studijního oboru nakladatelské profese první výzkum těchto nových subjektů ve spolupráci s Institutem sociologických studií, a to při výrazné participaci studentů (výsledky byly mj. otištěny i v časopise *Čtenář*). Z těchto důvodů jsme se proto rozhodli ve výzkumech pokračovat, oslovit současné nakladatele a získat informace o jejich vztahu k e-knihám.

Struktura respondentů

V první fázi výzkumu (prosinec 2019 – březen 2020) jsme se rozhodli oslovit vybraná nakladatelství v České republice tak, aby byla zastoupena jak regionálně, tak i z hlediska zaměření své produkce a velikosti. Osloveno bylo třicet nakladatelství, přičemž zde byla zastoupena velká nakladatelství (podle údajů Svazu českých knihkupců a nakladatelů, tj. která v posledních čtyřech letech vydala alespoň sto titulů); v našem výběru je takových dvanáct včetně těch největších, kterými jsou Albatros Media a Euromedia Group, sdružujících velký počet dalších nakladatelských značek. Zároveň v našem výzkumu figurují i čtyři vydavatelé vysokých škol nejrůznějšího zaměření, a to z Prahy, Brna a Olomouce. A z hlediska vydávané produkce jsou zde rovnoměrně zastoupeni nakladatelé střední velikosti, ale i ti menší, regionálně pak převažují nakladatelé působící v Praze.

Z námi oslovených nakladatelství někteří neodpověděli, tři nakladatelství vůbec e-knihy nevydávají a ani nehodlají vydávat, jedno nakladatelství je vydává pouze příležitostně a jeden z respondentů vydává knihy vždy pouze v jedné formě, takže náš výzkum nakonec přinesl úplné a validní výsledky celkem 22 nakladatelských subjektů. Naše dotazování bylo rozděleno orientačně do čtyř kategorií, z nichž se každá zaměřovala na určitý aspekt celého procesu práce nakladatele s e-knihou:

- jak důležitá je pro nakladatele finanční stránka při vydávání e-knih;
- jak realizují prodej e-knih;
- jaká je žánrová skladba této produkce a vzájemný vztah mezi autorem, čtenářem a nakladatelstvím;
- jaký je vztah nakladatelů k půjčování e-knih v knihovnách.

Součástí dotazníku byla i neméně důležitá otázka na budoucnost e-knih.

Cena

Z hlediska nastavení je koncová cena e-knihy oproti ceně tištěné knihy nižší. Obvykle se stanovuje buď smlouvou s majiteli práv, nebo individuálně, přičemž záleží na žánru, zda jde o domácího autora, či překlad apod. Většina nakladatelů uvádí, že se zpravidla pohybuje mezi 50 až 75 % ceny tištěné knihy, přibližně třetina pak, že jde

o cenu nad 75 %, někteří nakladatelé uvádějí, že je e-kniha levnější, ale nespecifikují poměr ceny ke knize tištěné, jeden nakladatel uvádí, že může být levnější i více než o 50 %, a další nakladatel dokonce tvrdí, že je cena e-knihy vždy pod 50 %. Extrémně levné e-knihy jsou však a priori odmítány.

Skutečností je, že nakladatelé uvádějí různá čísla: např. že e-knihy jsou o 100 korun levnější než knihy tištěné, či že cena je poloviční, ale že u interaktivních učebnic kvůli vyšším nákladům se cena pohybuje kolem 80 % tištěné knihy. A také, že se u učebnic nabízí předplatné a že tento typ produkce doprovází videa, interaktivní cvičení apod. Záleží tedy na skladbě titulů, přičemž jsou patrné rozdíly mezi vydavateli odborné literatury, nakladatelstvími vysokých škol, u učebnic, beletrie a dalších žánrů.

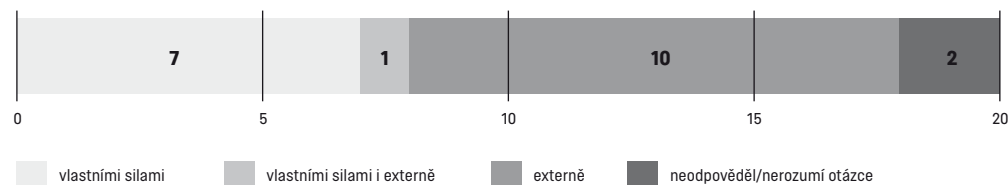
Způsob prodeje

Na otázku po způsobu prodeje (zda e-knihy vycházejí společně s knihami tištěnými, s odstupem nebo nárazově) nakladatelé odpovídají různě, ale zpravidla se snaží o paralelní prodej, třeba ve stejný den, to však v ideálním případě. Většinou tu existuje týdenní či měsíční odstup, ale někteří praktikují i třeba půlroční odstup, kdy nakladatel uvádí, že *tištěné knihy jsou navíc stále klíčové a není žádoucí, aby na nich e-kniha nějakým způsobem parazitovala*. A menší nakladatelé zase vydávají e-knihy až zpětně, a to proto, aby se oživil prodej vydávané produkce. Do této ediční politiky se opět promítá, co nakladatel vydává, jakou má na e-knihu smlouvu, zda se jedná například o bestseller. Ovšem v případě, že výrobu e-knihy zajišťuje distributor (tady se na výrobu mnohdy teprve čeká), je prodleva delší a roli tu hraje i komerční úspěch. Ve většině případů se e-knihy vydávají ve třech základních formátech, a to PDF, ePUB a MOBI.

Náklady na výrobu

V nákladech na digitalizaci e-knih se nakladatelé příliš neodlišují, většinou uvádějí, že se pohybují obvykle mezi dvěma až čtyřmi tisíci korun, byť jeden z nich uvádí, že může jít až o deset tisíc, avšak *náklady jsou násobně nižší než u tištěných knih, platí se pouze za technologický převod a kontrolu formátů*. Někteří nakladatelé za digitalizaci neplatí, a to v případech, že pře-

Počet nakladatelů podle způsobu digitalizace e-knih

vod do elektronické podoby zajišťuje přímo distributor, jiní digitalizují vše, na co mají práva. Jedná-li se však o vydávání populárně naučné a odborné literatury, pak jsou náklady výrazně vyšší (uvádějí se zpravidla v rozmezí 2000 až 20 000 korun) a v případě jednoho vysokoškolského nakladatele se jedná dokonce o rozmezí mezi 40 000 až 50 000 korun, ale musíme zároveň uvést, že v tomto případě se jedná o nakladatele, který se věnuje vydávání e-knih v neby-

vale velkém rozsahu. Digitalizaci provádí zhruba polovina nakladatelů externě a polovina vlastními silami.

JAN HALADA | jan.halada@fsv.cuni.cz
IRENA PRÁZOVÁ | irena.prazova@fsv.cuni.cz
ADAM DOKSANSKÝ
| adam.doksansky@gmail.com

Příště: náklady na marketing, formy prodeje, žánrová skladba.

Aktuality

Databáze novostaveb a rekonstrukcí knihoven v ČR

Metodické centrum pro výstavbu a rekonstrukce knihoven v Moravské zemské knihovně v Brně je ojedinělé centrum pro knihovny v České republice zabývající se tematikou výstavby, rekonstrukcí a architekturou knihoven. Vzhledem k tomu, že se v současnosti nevede žádná systematizovaná evidence knihoven, které byly nově postaveny či prošly rekonstrukcí, podalo Metodické centrum žádost o grant na vytvoření databáze do programu VISK1. V souladu s novou *Koncepcí rozvoje knihoven v České republice na léta 2021–2027 s výhledem do roku 2030* (priorita 5 – Výstavba knihoven, podpora infrastruktury ICT v knihovnách) bude vybudována přehledná informační platforma, tj. databáze nově postavených a zrekonstruovaných knihoven v České republice, která bude shromažďovat základní sou-

hrnné informace o výstavbě, přestavbě, rekonstrukci nebo jiné stavební úpravě všech typů knihoven včetně obrazového doprovodu (projektové studie, architektonické návrhy, fotografie). Jako základ budou využity informace a záznamy o knihovnách převzaté z původní databáze *Výstavba a rekonstrukce knihoven* (<https://old.stk.cz/Stavby/index.html>), kterou spravoval SKIP a Národní technická knihovna. Nově vzniklá databáze bude sloužit jako platforma informací pro knihovníky, zřizovatele, architekty, projektanty, kteří se rozhodnou přistoupit k rekonstrukci či výstavbě knihovny. Umožní zprostředkování informací a kontaktů a zpřístupnění příkladů dobré praxe.

LENKA DOSTÁLOVÁ | dostalova@mzk.cz

Blanka Konvalinková pracuje v Krajské vědecké knihovně v Liberci (dále jen KVK Liberec) již od roku 1985. V roce 2009 byla jmenována její ředitelkou. Na konci března letošního roku ve funkci skončila. V knihovně ale po jejím boku vyrostla důstojná nástupkyně. Od 1. 4. 2021 Blanku Konvalinkovou ve funkci vystřídá Dana Petrýdesová, dosavadní vedoucí Odboru služeb, která v knihovně působí již od roku 2001.

Paní ředitelko, úvodem musím vyjádřit obdiv nad vaší věrností práci v liberecké knihovně. Vaší nástupkyní, která vás ve funkci střídá, bych chtěl blahopřát. Obě jste se dočkaly otevření nové budovy knihovny, důstojně reprezentující význam města i kraje, kde působí. Jak vám to změnilo profesní život?

Blanka Konvalinková (BK): V letošním roce už to je dvacet let od otevření nové budovy liberecké knihovny. Stalo se realitou, že jsme mohli uskutečnit mnohé věci, o kterých jsme předtím jenom snili. Spolu s našimi čtenáři jsme dostali k užívání krásnou, prosklenou, transparentní budovu, která poskytuje dostatek prostoru. Hlavně prostor, to bylo to, co jsme při jejím otevření oceňovali nejvíce: multifunkční sály, menší učebny, prostor pro výstavy, komfort pro návštěvníky i pro zaměstnance, perfektní zázemí.

Bezbariérovost budovy umožňuje naplnit myšlenku, že knihovna je místem setkávání. Je to jako splněný sen!

Dana Petrýdesová (DP): Na podzim roku 2000 jsem se ještě jako host, nic netušíc, že se zde za pár měsíců ocitnu jako zaměstnanec, zúčastnila slavnostního předání knihovny. Už tehdy mě oslovila nadčasovost této krásné a inspirující budovy. A když už mě kroky osudu zavedly do Liberce, považuji za své velké štěstí, že jsem mohla zakotvit právě v liberecké knihovně. Její velký a neotřelý prostor umožňuje přemýšlet o věcech jinak, z jiného úhlu pohledu. Zároveň – díky bohaté a rozmanité činnosti knihovny – jsem měla příležitost vyzkoušet si řadu činností, aktivit, účastnit se projektů, setkat se s řadou zajímavých osobností, jejichž osobní i pracovní úspěch byl pro mě inspirující.

Jak se vám podařilo přesvědčit orgány Kraje, aby jako vaši nástupkyni vybraly toho, kdo knihovnu zná do detailu, zná její chod a má představu, jak pokračovat?

BK: Ta otázka je irelevantní. Paní Petrýdesová se zúčastnila vypsaného výběrového řízení a obstála v něm. V komisi jsem osobně nebyla, nemohla a nechtěla jsem nikoho ovlivňovat. Samozřejmě jsem věděla, že Dana by byla vhodnou nástupkyní na funkci ředitelky, a byla jsem ráda, že se do výběrového řízení přihlásila. Její zkušenosti a invence budou určitě knihovně ku prospěchu. Ostatně naše spolupráce v knihovně fungovala vždy výborně.

Kdy jste během svého působení v knihovně pocítila, že nějak míříte k tomu, abyste jednou pokračovala v tom, co paní Konvalinková naštartovala? Ostatně dosavadní paní ředitelka v knihovně zůstane pracovat i po prvním dubnu. Co vlastně rozhodlo, že jste nezaváhala, přihlásila se do výběrového řízení, abyste po ní převzala štafetu s vysoce nastavenou laťkou?

DP: Vždy jsem se zajímala o to, kam se knihovna ubírá, co se v ní děje, vždy jsem se chtěla podílet na jejím dalším vývoji, což mi bylo umožněno z pozice vedoucí Odboru služeb a zástupkyně ředitelky. A když paní ředitelka začala hovořit o svém odchodu do penze, začala jsem i já uvažovat o tom, že bych chtěla na její práci navázat. Jak zmiňujete ve své otázce – laťka je nastavena velmi vysoko. Liberecká knihovna velkým přičiněním Blanky Konvalinkové a samozřejmě také iniciátorky stavby knihovny paní Věry Vohlídalové získala renomé, značku spolehlivé instituce, které Liberečané věří. Tento fakt si uvědomuji, ale zároveň to беру jako výzvu. V knihovně se vytvořil skvělý tým spolupracovníků, kterým na knihovně záleží a o které se lze opřít. Zároveň má knihovna osvědčeného zřizovatele, který ji morálně i finančně podporuje. Na tom se dá stavět. Jsem přesvědčená, že můžeme společně knihovnu posouvat dál a posilovat její roli významné regionální instituce.

Letos v březnu uběhlo již dvacet let od otevření nové budovy vaší knihovny, o niž se významně zasloužila, jak už zaznělo, tehdejší ředitelka Věra Vohlídalová. Z vaší knihovny se mezitím stala neoddělitelná součást kulturní

a informační struktury regionu, města a zde působící univerzity. Co se domníváte, že se vám ještě nepodařilo uskutečnit a čeká až na vaši nástupkyni?

BK: Každá knihovna má svůj plán a svoje priority, které jsou sladěny s koncepcí knihoven. Vždycky jsem se snažila sledovat trendy a vidět i trochu do budoucna. Myslím, že za ty roky se podařilo z knihovny vybudovat kvalitní kulturní a vzdělávací instituci. O tom svědčí například našich 1200 akcí pro veřejnost v roce 2019. V knihovně to žije, lidé ji rádi navštěvují, je to místo setkávání. Knihovna musí reagovat na aktuální dění – to nyní bohužel ovlivňuje pandemie a spolu s ní i omezení rozpočtu... Ale až opět nastanou lepší časy, bylo by dobré více se propojit s místními komunitami, přilákat lidi opět do knihovny – za zážitkem a radostí ze společného vytváření. Nepochybuji o tom, že nová paní ředitelka se zaměří na školy, spolupráci s nimi i na vzdělávání veřejnosti obecně.

S odstupující paní ředitelkou dlouhodobě spolupracujete, znáte její záměry a priority činnosti. Přesto je každý člověk jiný, osobitý. Čeho chcete ve své funkci dosáhnout, které aktivity v knihovně posílit, které nově zavést?

DP: V současné době považuji, tak jako asi všechny ostatní knihovny, za nejdůležitější stabilizaci a obnovení služeb v období dozívání a po ukončení pandemie koronaviru. V nejbližším období bych se chtěla více věnovat rozvoji vzdělávací funkce knihovny, zejména směrem ke středním školám a místní univerzitě. Cílovou skupinou budou nejenom studenti, ale také pedagogové. Ostatně již nyní se vzdělávání pedagogů věnujeme v rámci Metodického centra na podporu čtenářské gramotnosti, nově jsme získali akreditaci Ministerstva školství na jeden z našich programů. Mým cílem je také vytvoření nových pracovních pozic, jejichž náplň reaguje na současný vývoj, ty nám zde chybí. Finišujeme s digitalizací a restaurováním v rámci projektu IROP, čeká nás dokončení přechodu na RFID technologii, budujeme databázi regionálních osobností Libereckého kraje, rozvíjíme virtuální služby... Máme spoustu dalších námětů a víz i věřím, že alespoň některé se nám podaří přeměnit v realitu.

Co je specifickým a úskalím v činnosti KVK Liberec?

BK: Liberecká knihovna má několik funkcí – krajskou, funkci vědecké knihovny a také funkci městské knihovny pro město Liberec. Je těžké všechno skloubit. Rozpočet je jen jeden a někdy nelze realizovat všechny plány tak podrobně a bezrezervně, jako když je v jiném městě zvlášť krajská knihovna, zřizovaná krajem, a městská knihovna, zřizovaná městem. Čtenáři mají u nás ale výhodu: nemusí se rozmyšlet, do které knihovny zajdou. Všechno, co potřebují, najdou na jednom místě!

DP: Vždy, když se hovoří o liberecké knihovně, nelze také nezmínit symbolické poselství knihovny jako Stavby smíření. Myšlenka, kterou posvětili v roce 1995 prezident Václav Havel a Roman Herzog, připomíná nejenom minulost – vypálení synagogy, která stála na místě současné knihovny, česko-německé kořeny Liberce –, ale poukazuje i na současné problémy, resp. pochopení, jak důležité je vzájemné porozumění a spolupráce. Na tuto symboliku ostatně navazují i nové projekty knihovny realizované v posledních deseti letech: instalace *Lavičky Václava Havla* a vysazení *Stromu Olgy Havlové* v prostoru před knihovnou.

Letos se začalo zvlášť intenzívně hovořit o udržitelnosti rozvoje knihoven nejen v ČR, ale i celosvětově. Jak se s tím vyrovnáváte v KVK Liberec? Je toto také tématem vaší spolupráce s knihovnami na pomezí geografického trojúhelníku česko-německo-polského?

BK: Chápu udržitelný rozvoj spíše z ekologického hlediska. Pro knihovny to může znamenat mnohé – být oporou veřejnosti v této oblasti, vzdělávat ji, poskytnout prostor pro organizace, které se zabývají udržitelností. Vysvětluji si tento pojem docela prostě i tak, že knihovny si musí najít svůj cíl a smysl své existence, pokud chtějí ve společnosti obstát.

V rámci naší spolupráce s polskými a německými knihovnami jsme nyní tak trochu na mrtvém bodě kvůli pandemii a nemožnosti se osobně setkat. Nicméně naše témata se přímo dotýkají knihovnické praxe, rádi bychom proto letos uskutečnili alespoň jeden společný seminář na téma *Co nám vzala (a dala) koronavirová krize*. S našimi polskými a německými kolegy v Euro-

regionu Nisa jsme alespoň v mailovém kontaktu a navzájem si sdělujeme aktuální zkušenosti.

DP: Knihovny se mohou k této výzvě postavit různě. My v Liberci jsme zvolili ekologický aspekt, ale není vyloučené, že v průběhu roku doplníme i další témata. Plánujeme pořádání přednášek, výstav, spolupráci s místními ekologickými organizacemi, lekce pro školy a další aktivity. Na jedné z našich poboček dlouhodobě funguje Semínkovna, takže zařadíme i aktivity na toto téma.

Technická univerzita v Liberci má v naší zemi vysoký kredit. I když má také vlastní knihovnu, jak se v tomto směru na informačním zabezpečování jejích studentů podílí právě KVK Liberec, a to i s ohledem na období koronavirové pandemie?

BK: Univerzitní knihovna Technické univerzity v Liberci je od té naší vzdálena asi 200 m a domnívám se, že vcelku pokryje potřeby svých studentů. Když zrovna není pandemie, mnoho studentů přichází také k nám nejen pro literaturu převážně humanitního zaměření, ale i jen tak – třeba se společně učí v našich nových studovnách, zavítají na přednášku, seminář... Nyní poskytujeme všem registrovaným čtenářům vstup do Národní digitální knihovny, kde najdou českou produkci knih do roku 2000 a periodika vydaná do roku 2010. Kromě toho poskytujeme i přístup do odborných databází, které univerzitní knihovna nevlastní, a také naše zdigitalizované dokumenty prostřednictvím Krameria. Navzájem se doplňujeme.

DP: Naše knihovna je s knihovnou Technické univerzity v Liberci v úzkém kontaktu, pojí nás nejenom pracovní, ale též přátelské vztahy, to vše podle mého názoru napomáhá k dobré spolupráci. Snažíme se nabídku univerzitní knihovny doplňovat v oblasti akvizice i vzdělávání například lekcemi informačního vzdělávání, nově kurzy pro studenty pedagogiky v oblasti podpory rozvoje čtenářské gramotnosti v rámci krajského projektu NAKAP. Univerzitní knihovna v době pandemie saturuje potřeby svých studentů hlavně z hlediska přístupu k odborným elektronickým knihám a databázím. My tuto nabídku doplňujeme o populárně naučné publikace, beletrii nebo třeba učebnice pro studenty učitelství.

Moderní budova KVK Liberec; objekt vlevo: nová židovská modlitebna

Jak vidíte budoucnost knihovnictví a konkrétně jakou roli by v tom měla sehrát právě KVK Liberec?

BK: Knihovny uchovávají bohatství myšlenek ve svém knihovním fondu, ale zároveň reagují na aktuální situaci. Vidím to i na naší knihovně. Před rokem si nikdo z nás ani neuměl představit, že rázem přejdeme od pořádání akcí k online přenosům, že se naučíme streamovat, nahrávat, pořádat virtuální semináře. Zavedli jsme samoobslužné půjčování a vracení, osvědčilo se nám i čtenářům. Obecně věřím v šikovné a schopné lidi, kteří si poradí v každé situaci. Blízkou budoucnost knihoven lze nyní těžko odhadovat... Vráť se k nám čtenáři? A v jaké míře? Bude to jako předtím – nebo jinak? Myslím, že naše knihovna v Liberci dokáže fungovat v souladu s koncepcemi a pro potřeby veřejnosti udělá maximum.

DP: Plně se ztotožňuji s vizí ukotvenou v nové celostátní koncepci rozvoje českého knihovnictví. Domnívám se, že liberecká knihovna již z velké části tuto vizí naplňuje nebo má minimálně velmi dobře našlápnuto tím správným směrem. Za posledních dvacet let se v Liberci podařilo vybudovat velmi dobrou síť spolupracujících institucí a organizací, které společně s námi vytvářejí nové hodnoty. V tom vidím velkou šanci pro knihovny. Obecně si myslím, že je důležité, aby se knihovny etablovaly jako spolehlivé a otevřené instituce, které pružně reagují na potřeby čtenářů a návštěvníků.

Jaký poznatek byste chtěla předat své kolegyni, která po vás přebírá řízení knihovny?

Co byste jí popřála a jak si představujete svou další spolupráci?

BK: Daně bych přála, aby se vždy ve své práci měla o koho opřít – o schopné a přátelské kolegy a kolegyně, o rozumného zřizovatele. Na tom se dá stavět. Určitě ji potká řada situací, kdy se bude muset rozhodovat, v tom jí přeji šťastnou ruku. A možná nejdůležitější je podle mého názoru snaha a síla jít za svým cílem. Pokud si stanoví splnění nějakého úkolu, měla by za ním jít důsledně a vždy si ověřovat okolnosti, jednat nestranně a diplomaticky. Nic totiž není černobílé a věci je nutné chápat a řešit v širším kontextu.

V knihovně bych se ráda ještě nějakou dobu zabývala problematikou mezigeneračních vztahů se zaměřením na seniory, dokončila některé přeshraniční projekty a snad bych se mohla věnovat i přípravě praktických workshopů pro ženy. A když mě paní ředitelka požádá o radu, ráda jí předám své zkušenosti. Hodně štěstí, Dano!

Existuje pro vás ještě nějaká neznámá v činnosti knihovny, o které byste se potřebovala se svou předchůdkyní poradit? Co byste jí popřála a jak si představujete svou případnou další spolupráci?

DP: V knihovně působím již poměrně dlouhou dobu, tak si troufám tvrdit, že jsem dostatečně obeznámena s její činností a fungováním. Nicméně je samozřejmě diametrálně odlišné přemýšlet o knihovně z pozice vedoucího odboru a z pozice ředitelky. Budu se muset spoustu věcí naučit, více se seznámit s ekonomickými aspekty, ponořit se do pracovní-právní problematiky... Proto jsem velmi ráda, že se současná paní ředitelka rozhodla v knihovně ještě nějakou dobu setrvat a částečně pokračovat v projektech, kterým se nyní věnuje. Považuji si za čest, že jsem mohla část svého profesního života strávit právě vedle Blanky Konvalinkové, která svým nadšením a důsledností knihovnu stále posouvala kupředu, přicházela s novými – a mnohdy velmi novátorskými – projekty. Měla jsem příležitost se od ní spoustu věcí naučit a věřím, že tyto zkušenosti využiji ve své budoucí práci. Blanko, díky!

Děkuji za rozhovor a přeji vám mnoho zdaru ve vašich nových pracovních rolích.

JAROSLAV CÍSAŘ | ctenar@svkkl.cz

Foto: archiv KVK v Liberci

Vzdělávání knihovníků a učitelů – exkurz do historie

Príspevek venovaný vzdelávaniu pedagogických pracovníkov navazuje na úvodní materiál, zaměřený na vzdělávání knihovníků, který byl publikován v lednovém čísle *Čtenáře* (s. 18–20).

Historie legislativy

Jako byl pro vývoj knihovnického vzdělání stěžejní *zákon o veřejných knihovnách obecních č. 430/1919 Sb.*, tak byl pro vzdělávání učitelů zásadní *Všeobecný školský řád pro německé normální, hlavní a triviální školy ve všech císařských dědičných zemích*, který se věnoval problematice postavení a vzdělání učitele. Jeho přípravou pověřila Marie Terezie opata Johanna Ignáce Felbigera, který měl za úkol reformu rakouského školství. Zpočátku nebyly samostatné školy pro vzdělávání učitelů. To se změnilo a od roku 1775 se zakládaly učitelské kurzy. Učitelé se v nich připravovali jak po stránce teoretické, tak po stránce praktické. Jednalo se většinou o upevnění znalostí ze školy normální či hlavní. Učitelé se v normální škole učili všemu potřebnému k přípravě pro budoucí učitelský úřad. Při normální škole byly otevřeny tzv. preparandy – přípravky, což byly tříměsíční kurzy pro učitele triviálních škol. Pro pomocníky na škole hlavní se pořádaly šestiměsíční kurzy. Budoucí učitelé se v kurzech seznamovali s novou metodou, s výkladem o pedagogice, připravovali si vlastní hodiny a hospitovali na školách. Z preparand se po roce 1869 staly řádné učitelské ústavy.

V 19. století došlo k rozvoji školství v českých zemích. V roce 1869 byl přijat nový školský zákon a došlo ke zkvalitnění veřejného školského systému, což mělo za následek vznik tzv. učitelských čtyřletých středoškolských ústavů. Po jejich absolvování a složení maturitních zkoušek nastoupil tzv. podučitel dvouletou praxí. Poté po-

stoupil tzv. zkoušku učitelské způsobilosti a mohl se stát učitelem na obecné škole. Pokud chtěl učit na měšťanské škole, musel složit zvláštní zkoušku způsobilosti pro měšťanské školy ve vybraných odborných předmětech. Zákon tzv. Hasnerův upravoval i sociální postavení učitelů. Učitelky, které se provdaly, ale učit nesměly. V roce 1883 byl zákon novelizován tak, aby byl prospěšnější církvi. Novela v této podobě vydržela až do roku 1922, poté byla zrušena.

Za 20 let od vydání školského zákona působilo v Čechách více než 3000 učitelů, kteří se lišili svým vzděláním, délkou praxe a společenským postavením. Na venkově měli učitelé nízkou kvalifikaci, zatímco městští učitelé měli i univerzitní vzdělání.¹

Od Rakouska po období první republiky

V souvislosti s průmyslovou revolucí a rozvojem věd se začalo na rakouských gymnáziích přemýšlet o ustanovení odborných učitelů, neboť třídní učitelé již nebyli schopni kvalitně zajistit výuku. Začaly se objevovat snahy o zvýšení jejich kvalifikace vzhledem k tomu, že učitelé nebyli spokojeni s úrovní svého vzdělání. V té době byl nedostatek odborně vzdělaných učitelů, proto byl v roce 1818 obnoven systém třídních učitelů, kteří učili vše. Ve vývoji školství se objevily dva trendy. Jeden šel k tomu, aby se zajistila výchova odborně schopné generace. Druhý chtěl vytvořit centralizovaný stát, kde by byl pouze jeden jazyk, a to jazyk německý.²

V roce 1921 byla českými učiteli zřízena Škola vysokých studií pedagogických se sídlem v Praze. O rok později byla otevřena brněnská pobočka. Šlo o soukromou instituci, kde se uskutečňovalo dvouleté vzdělávání formou přednášek a seminářů.³ Škola si kladla za cíl vzdělávat učitele v pedagogice a pomocných vědách, seznamovat je s vědeckými a výzkumnými metodami, připravovat je na pedagogickou práci a seznamovat s pedagogickou teorií a praxí. Roku 1929 byla přeměněna na pedagogickou fakultu a v roce 1932 na Pedagogickou akademii.

V letech 1930–1931 vznikly jednoleté pedagogické akademie v Bratislavě, Praze a Brně. Díky založení těchto škol se zvedl zájem veřejnosti o učitelské vzdělání.⁴ Akademie byly samostatné vyšší školy, oddělené od vysokých škol, navazovaly na střední školu ukončenou maturitní zkouškou a studium bylo jednoleté. Učební plán musel být přizpůsoben platným požadavkům zkoušek učitelské způsobilosti.⁵

Pedagogická gymnázia, instituty a fakulty

Vlivem 2. světové války byl vývoj českého školství přerušeno. Po válce se pak navázalo na předválečné období. V roce 1945 stanovil dekret prezidenta republiky povinnost učitelů vzdělávat se na vysokých školách, především pedagogických. Tato povinnost se týkala učitelů všech typů škol. Pedagogické fakulty byly zřízeny zákonem z roku 1946.⁶ Od školního roku 1946/1947 vznikají pedagogické fakulty v rámci pražské, brněnské, olomoucké a bratislavské univerzity. Učitelé z obecné a měšťanské školy se připravovali celkem šest semestrů.⁷

Od počátku svého vzniku organizovaly fakulty doplňkové studium určené absolventům učitelských ústavů, kteří chtěli získat vysokoškolské vzdělání. Vysokoškolská kvalifikace tedy nebyla upřena ani učitelům v činné službě. Od roku 1950 se pak organizovalo i povinné dálkové studium pro nekvalifikované učitele, kteří neabsolvovali ani učitelský ústav. Doplňkové i dálkové studium

bylo pro pedagogické fakulty velmi náročné, což způsobilo porušení koncepce učitelského vzdělání, které bylo opět přeneseno na středoškolskou úroveň zřízením pedagogických gymnázií. Avšak vysokoškolské vzdělávání učitelů prvního stupně nebylo úplně zrušeno, neboť jej pedagogické fakulty poskytovaly v dálkové formě.

V roce 1953 byla závěrečná zkouška z pedagogického gymnázia uznána jako odborná způsobilost k vyučování, a tím bylo vysokoškolské vzdělání opět ukončeno. Časem se ukázalo, že absolventi pedagogických gymnázií jsou na pedagogickou profesi nedostatečně připraveni, což vyvolalo novou potřebu řešit přípravu učitelů. V roce 1953 byla pedagogická gymnázia přeměněna na pedagogické školy, které byly pro učitele mateřských škol tříleté, pro učitele národních škol čtyřleté. Tyto instituce měly propracovanější koncepci a jiné pojetí cíle a obsahu.

V roce 1959 bylo zřízeno dvacet pedagogických institutů jako krajských vysokých škol. Všechny typy dosavadních pedagogických škol byly zrušeny. Byla opět obnovena vysokoškolská příprava učitelů prvního stupně. Po tříletém studiu učitelského prvního stupně a čtyřletém studiu učitelského druhého stupně následovala roční praxe. Studium bylo zakončeno státní zkouškou. Jedna část se skládala po třetím ročníku a druhá část po ukončení praxe obhajobou diplomové práce. Návrat k promyšlené koncepci vysokoškolského studia učitelů znamenal v roce 1964 zřízení pedagogických fakult. Některé dosavadní pedagogické instituty byly přeměněny na pedagogické fakulty a přičleněny k univerzitám, ostatní instituty byly zrušeny.⁸

Pedagogické fakulty zabezpečovaly vzdělání učitelů prvního a druhého stupně, ostatní fakulty, které byly pověřené vzděláváním učitelů, zajišťovaly vzdělání středoškolských profesorů. Proto v roce 1976 v důsledku zavedení sjednocené přípravy učitelů druhého stupně základní školy a střední školy byl pedagogickým fakultám svěřen úkol připravovat středoškolské profesory a ostatním univerzitním fakultám pověřeným

¹ ŠTVERÁK, V.: *Dějiny pedagogiky: určeno pro posl. fak. pedagog.* [Díl] 1. 1. [vyd.]. Praha: SPN, 1983.

² VALIŠOVÁ, A. a kol.: *Pedagogika pro učitele.* Vyd. 1. Praha: Grada, 2007. Pedagogika. ISBN 978-80-247-1734-0

³ PRŮCHA, J.: *Učitel: současné poznatky o profesi.* 1. vyd. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-579-2

⁴ VESELÁ, Z.: *Vývoj české školy a učitelského vzdělání.* 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, [1992].

⁵ VÁŇOVÁ, R.: *Vývoj počátečního školství v českých zemích.* Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986.

⁶ VESELÁ, Z.: *Vývoj české školy a učitelského vzdělání.* 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, [1992].

⁷ SPILKOVÁ, V. a kol.: *Současné proměny vzdělávání učitelů.* Brno: Paido, 2004. ISBN 80-7315-081-6

⁸ VÁŇOVÁ, R.: *Vývoj počátečního školství v českých zemích.* Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986.

přípravou učitelů připravovat učitele i pro druhý stupeň základní školy. Proto některé fakulty omezily po roce 1989 vzdělávání učitelů základních škol.⁹

Současnost

V současné době zajišťuje vzdělávání učitelů devět pedagogických fakult: Univerzita Karlova v Praze, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, Technická univerzita v Liberci, Východočeská univerzita v Hradci Králové, Západočeská univerzita v Plzni, Masarykova univerzita v Brně, Univerzita Palackého v Olomouci a Ostravská univerzita. Vzdělávání učitelů se uskutečňuje i na jiných fakultách vysokých škol, ale pro tyto studijní programy je učitelství druhořadé.¹⁰

Vzdělávání pedagogických pracovníků se řídí zákonem č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů. V zákoně je uvedeno získávání odborné kvalifikace pedagogických pracovníků podle typů škol. Povinností učitelů je se neustále vzdělávat, čímž si obnovují, udržují a doplňují kvalifikaci. Další vzdělávání učitelů probíhá v akreditovaných zařízeních, která mají akreditaci ministerstva, dále pak na fakultách vysokých škol. Učitelé se také mohou vzdělávat samostudiem, studiem dokumentů prostřednictvím internetových odkazů, pomocí e-learningu, výměnnými pobyty na školách, výzkumem, účastí na různých projektech apod. Mohou navštěvovat různé semináře, konference a kurzy.¹¹

Nabízí se celá škála možností. Zásadní je i zavedení kariérního systému, který podpoří celoživotní profesní rozvoj učitelů a propojí ho se systémem odměňování. Mělo by tak docházet ke zvýšení kvality učitelské profese, k růstu kvality škol, ke změnám priorit v rámci jejich řízení, měla by se zlepšovat kvalita práce pedagogických pracovníků, a tím docházet ke zlepšování výsledků žáků.¹²

Stejně jako u knihovníků je vzdělávání u pedagogických pracovníků velmi důležité. Příslušná legislativa klade důraz na pokračování v dalším vzdělávání. Pokud se ohlédneme do minulosti, ne vždy bylo vzdělávání samozřejmé a jednoduché. Odrážely se v něm změny politické, kulturní, ekonomické. Dějinné události se zapsaly do vývoje českého školství. Jak pedagogové, tak knihovníci absolvovali zpočátku kurzy. Rozvoj vzdělávání u obou profesí zbrzdila druhá světová válka. Změny přišly i s nástupem komunismu a po roce 1989. V současné době mají jak knihovníci, tak pedagogové nepřeberné možnosti terciálního i dalšího vzdělávání. Je již na nich, jak toho využijí.

DANA SÚLOVCOVÁ

dana.sulovcova@rozmitalptr.cz

Foto: Edita Vaníčková Makosová

Nejtěžší knihovnická disciplína nese ovoce

V posledních letech se *Čtenář* snaží přinášet pravidelně informace pro ty knihovny, které uvažují o přiblížení svých služeb osobám se specifickými potřebami. V posledních číslech se hovořilo např. o formách základních dokumentů knihovny či o přístupnosti webových stránek. Zkusme se dnes podívat na problematiku těchto služeb ze zorného úhlu spolupráce.

Okřídlené a dnes již obecně známé rčení V. Richtera, že *spolupráce je nejtěžší knihovnická disciplína*, platí u této klientské skupiny dvojnásob. Dá se říci, že bez partnerů a spolupráce s nimi služby lidem se specifickými potřebami **dobře** vůbec poskytovat nelze, a zejména je bez spolupráce nelze zahájit. Toto tvrzení ilustruje i příběh, který mi vyprávěli v jedné severoanglické knihovně, jež později získala ocenění za práci pro různé skupiny handicapovaných: *Když jsme začínali, nastudovali jsme si všechno možné o nevidomých, připravili projekt služeb pro ně a služby nabídli. Reakce nevidomých byla ale velmi vlažná. Jednoho dne do knihovny přišla se svým psem nevidomá dáma a řekla nám: Víte, to, co nabízíte, jsou samé nesmysly, to nevidomé vůbec nezajímá, to nepotřebují. Nebyla to právě reakce, kterou jsme chtěli slyšet, ale na druhou stranu jsme chtěli poskytovat potřebné a relevantní služby. A tak jsme jí položili otázku: Byla byste ochotna udělat si knihovnický kurz? Paní sice na chvíli ztratila řeč, ale pak řekla: Proč ne? A byla ruka v rukávě. Ona si udělala roční knihovnický kurz (!) a my jsme ji zaměstnali. Pořádili jsme jí adekvátní technologické vybavení a společně s ní jsme připravili relevantní nabídku služeb nevidomým v našem regionu. Počet nevidomých uživatelů našich služeb prudce vzrostl a my se stali „jejich“ knihovnou. Po téhle zkušenosti jsme zaměstnali i neslyšícího pracovníka a zavedli s jeho pomocí vhodné služby pro neslyšící... Oddělení pro handicapované mělo po dobu trvání projektové dotace šestnáct zaměstnanců;*

když dotace projektu skončila, nebylo už možné se službami přestat, protože knihovna se stala pro handicapované úspěšným a vyhledávaným centrem. Počet pracovníků oddělení byl sice z ekonomických důvodů zredukován na polovinu (handicapovaní zaměstnanci zůstali), ale služby byly zachovány a knihovna skvěle slouží handicapovaným v regionu dál...

Podobné zkušenosti uvádějí i knihovny v ČR. Ředitelka Knihovny Kroměřížska, držitelky certifikátu SKIP Handicap Friendly v oblasti fyzického postižení, Šárka Kašpárková na základě mnohaletých obdobných zkušeností říká: *Konzultace s těmito spolky je vždy dobrá a výhodná, pomohou vymyslet nebo navrhnou řešení.*

Prvním partnerem knihovny by tedy měli být sami lidé se specifickými potřebami (např. se zdravotním handicapem), resp. jejich sdružení, organizace, spolky a spolky/organizace je podporující. Právě oni sami by měli říci, jaké služby od knihovny potřebují; měli by se účastnit jejich koncipování, měli by mít možnost korigovat naše (jistě dobře míněné) nápady, přinášet náměty na zavedení, zlepšení, rozšíření, nebo naopak odstranění zbytečných či nevhodných prvků v relevantních službách. Často nás mohou také na specifika takových služeb připravit vhodnou instruktáží či školením.

Příklady dobré spolupráce knihoven s těmito partnery:

— **Hradecké centrum pro osoby se sluchovým postižením, o. p. s.**, připravilo a lektorsky zajistilo pro zaměstnance knihovny velmi pozitivně

⁹ VALIŠOVÁ, A. a kol.: *Pedagogika pro učitele*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007. Pedagogika. ISBN 978-80-247-1734-0 *Učitelské noviny*. 2010, r. 113 (38–39).

¹¹ Zákon č. 563 ze dne 24. září 2004, o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů. [online]. [cit. 2020-09-15]. Dostupné z: <https://zakonyprolidi.cz/cs/2004-563>.

¹² MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Kariérní řád – profesní rozvoj pedagogických pracovníků* [online]. [cit. 2020-09-15]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/o-webu-msmt/karierni-rad>.

Foto: archiv MVK Vsetín

Momentka z akce Čteme pro radost – handicap není překážka pro handicapované v MVK Vsetín ze září 2020 (klienti partnerské organizace ELIM, jež má souhlas s focením)

hodnocené školení, jak komunikovat s nedoslýchavými (odezíráni, průběh komunikace, kompenzační pomůcky apod.), uvádí Knihovna města Hradce Králové (dále KMHK).

— **TyfloCentrum Hradec Králové, o. p. s.**, poskytl konzultace bezbariérových úprav (např. zvýšení kontrastní barevnosti stupňů schodiště aj.); TyfloCentrum také nyní zajišťuje doprovod uživatelů do knihovny na pravidelný pořad pro osoby se zrakovým handicapem *Setkání s literaturou*, pozvánku na tuto akci uveřejňuje ve svém Informačním zpravodaji Strípek. (KMHK)

— **Centrum pro integraci osob se zdravotním postižením** pomohlo při přípravě žádosti o vybudování plošiny pro imobilní občany a pořízení navigačního majáku na vchod v Národním rozvojovém programu mobility pro všechny. (Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové, dále SVKHK)

— **Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR** (SONS ČR), resp. její Metodické centrum odstraňování bariér podrobilo knihovnu zevrubnému šetření a následně doporučilo řadu zásadních opatření ke zlepšení stavu. Na jejich základě pak prosadila knihovna např. umístění navigačního majáčku pro nevidomé na fasádu knihovny či výtah se zvukovým hlášením; další připomínky využila při následné rekonstrukci oddělení pro dospělé. V závěru realizace projektu bezbariérových toalet v knihovně se potvrdilo, jak cenné je, že i **sami čtenáři s handicapem** přijali knihovnu „za svou“: na nemilou chybu v připraveném projektu upozornila maminka dětského čtenáře-vozičkáře a díky ní byla chyba včas a „bezbolestně“ opravena. (Městská knihovna Dobříš, dále MěK Dobříš)

— **Svaz neslyšících a nedoslýchavých osob Jihlava** (SNN ČR) připravil video o knihovně pro neslyšící a zajišťuje lekory kurzů znakového jazyka, které knihovna léta pořádá. (Městská knihovna Jihlava, dále MěK Jihlava)

— **Poradenské centrum pro sluchově postižené Kroměříž, o. p. s.**, (www.chcislyset.cz) dlouhodobě výborně spolupracuje s Knihovnou Kroměřížska. Z této spolupráce vzešla např. idea realizovat v knihovně indukční smyčku, kterou instalovali lidé se sluchovým postižením. Univerzitu III. věku v knihovně tak mohou navštěvovat a toto zařízení využívat i frekvenci se sluchovým handicapem. V rámci Akademie III. věku v knihovně centrum představuje možnosti a nabídky služeb pro sluchově postižené. (Knihovna Kroměřížska, dále KK)

Do určité míry výjimečné postavení má ve spolupráci s knihovnami **Radek Pavlíček**, který se dlouhodobě zabývá přístupností webových stránek (viz *Čtenář* č. 2 a 3, 2021). Některé z knihoven s ním spolupracovaly v době jeho působení v **TyfloCentru Brno, o. p. s.**, Např. KMHK, další z nositelek certifikátu SKIP Handicap Friendly pro oblast zrakového postižení, si právě zde objednala oficiální audit přístupnosti svých webových stránek včetně testu navigace a vyhledávání, závěrečné zprávy a možnosti následných konzultací. Spolupráci hodnotí jako vynikající. R. Pavlíček v současné době působí ve Středisku Teiresiás Masarykovy univerzity v Brně (viz níže).

Spolupráci s TyfloCentry, SONS, SNN ČR, ČUN a ostatními svazy doporučují mnohé další knihovny a připomínají, že pokud knihovna disponuje vhodným bezbariérovým prostorem, zmiňované

organizace zde rády pořádají pro své klienty společné i vlastní akce, což je pro knihovnu velmi dobré PR v příslušných komunitách.

Dalším žádoucím partnerem by knihovná měla být školská zařízení pro osoby se specifickými potřebami (mateřské, základní a střední školy, případně katedry či střediska na školách vysokých), pokud v obci či regionu jsou. Bývají schopna poskytnout určitý teoretický background k problematice, mohou být pravidelnými „dodavateli“ organizovaných uživatelských skupin a event. i motivátory uživatelů-jednotlivců; jejich pedagogové jsou velmi vhodnými partnery a pomocníky v oblasti vzdělávacích služeb, ale i při propagaci a PR knihovny, bývají vstřícní ke společně pořádaným aktivitám atd.

Příklady dobré spolupráce knihovny s těmito partnery:

— Pobočka Knihovny Jiřího Mahena v Brně na Lesné (KJM, Lesná) spolupracuje **se ZŠ a MŠ pro sluchově postižené**: lekce pro děti vedou knihovnice, učitel/ka tlumočí do znakového jazyka; s **MŠ speciální, ZŠ speciální a praktickou školou Ibzenka Brno** (dětí s mentálním postižením, s poruchou autistického spektra): lekce jak v knihovně, tak ve školách vedou knihovnice za přítomnosti učitelů/ek i asistentů žáků, děti si také chodí hromadně půjčovat knihy při odpovědné procházce...

— KMHK spolupracuje se **Školou pro sluchově postižené v HK** (viz <http://neslhk.com/>): videa ve znakovém jazyce (s informacemi o knihovně) na webových stránkách knihovny, včetně připomínek ke scénářům, pomohli připravit studentka, neslyšící učitel-kameraman, tlumočnice do znakového jazyka/učitelka. Škola v knihovně také např. realizovala výstavu prací studentů oboru grafik, chodí na exkurze do knihovny, mladší děti s družinou pravidelně navštěvují výtvarné dílny i komiksový klub; pro děti se sluchovým postižením se v knihovně konalo několik představení s prvky znakového jazyka (spolupráce s prof. Veronikou Broulíkovou a studentkami oboru výchovné dramatiky pro Neslyšící JAMU).

— **S Ateliérem výchovné dramatiky pro Neslyšící JAMU** spolupracuje také MěK Jihlava.

— Masarykova veřejná knihovna Vsetín (dále MVK) spolupracuje snad se všemi **speciálními školami ve městě a regionu, včetně dětského domova a odlehčovací odpolední služby s asis-**

Foto: archiv MVK Vsetín

Lektorem některých akcí v MVK Vsetín je Bedřich Pišťák (uprostřed)

tentem (neorganizováno školou), pro něž pořádá speciální programy a čtení, různé hry a jejichž žákům samozřejmě poskytuje adekvátní výpůjční služby.

— Součástí projektu přístavby bezbariérového vchodu MěK Dobříš měla být i úprava chodníků propojujících nejdůležitější místa v centru (úřady, školy, poštu, polikliniku, domov seniorů...) a sportovní halu s knihovnou. Knihovna na přípravě tohoto projektu spolupracovala se svým dlouhodobým partnerem – **týmem učitelů a dětí z Jedličkova ústavu v Praze**. Společná „pracovní procházka“ odhalila mnoho netušených slabin této cesty, a i když projekt z důvodu vysoké finanční náročnosti nakonec nebyl realizován, potvrdila se výhodnost této spolupráce.

— Spolupráci se **Střediskem Teiresiás Masarykovy univerzity v Brně** v oblasti tisku haptických map si pochvaluje MěK Jihlava. Pracovníkem střediska je zmíněný Radek Pavlíček, který se zde i nadále zabývá problematikou přístupnosti digitálního prostoru (analýzy, audity, workshopy o přístupnosti; v loňském roce např. workshop pro KJM), semináře (viz např. <https://poslepu.cz/informacni-technologie-v-knihovnach-2020-webinar-o-pristupnosti-webu/>), přednášky o problematice na knihovnických akcích aj. Středisko také vyrábí orientační značení pro nevidomé, digitalizuje materiály či provozuje knihovní bránu pro zrakově postižené Daleth (zastřešující portál přístupných dokumentů, viz: <https://www.teiresias.muni.cz/dalet/>).

Se speciálními a praktickými školami spolupracuje samozřejmě řada dalších knihoven, příklady dobré spolupráce by mohly zaplnit mnoho stran našeho časopisu.

ZLATA HOUŠKOVÁ | zlata.houskova@gmail.com

Čtenářské akce pro děti a regionální knihovny (nejen) v době karantény

II. část: Masarykova veřejná knihovna Vsetín

Po představení aktivit pro děti Knihovny Třinec (*Čtenář*, 2021, č. 2, s. 64–66), přichází na řadu Masarykova veřejná knihovna Vsetín ze Zlínského kraje. Vychází se rovněž z bakalářské práce Ivany Hlaváčové s názvem *Čtenářské akce regionálních knihoven a dětský čtenář*.¹ Z důvodu zvýšení živosti a čtivosti článku uvádíme i několik vybraných ukázek odpovědí z rozhovoru s pracovníci dětského oddělení.²

Masarykova veřejná knihovna Vsetín (dále jen MVK) se vyznačuje výrazným specifickým, kterým je počet dětských oddělení ve městě – celkem tři! Jedno se nachází v centrální budově, druhé na sídlišti v Luhu a třetí na sídlišti Rokytnice. Tentokrát byla zpořádanou respondentkou knihovnice **Pavlaína Panovcová**, která v dětském oddělení knihovny pracuje od roku 2010. Od roku 2018 se podílí také na projektu *Místní akční plán rozvoje vzdělávání Vsetínsko II*. Věnuje se také spolupráci se základními školami v rámci *Čtenářských klubů* a účasti na projektu *Co nebylo v učebnici – spolupráce knihoven a škol ve vzdělávání žáků 21. století*.

Seznam akcí

K tradičním a oblíbeným akcím pro dětského čtenáře patří ve Vsetíně zejména následující:

- *O poklad strýcy Juráše*;
- festival *Den poezie pro děti*;
- *Pasování prvňáčků*;
- *Noc s Andersenem*;
- *Valašské Velikonoce*;
- *Valašské Vánoce*;
- *Prázdninová knihovna*;

- letní *Příměstský tábor*;
- *Den pro dětskou knihu*;
- *Letem knižním světem*;
- *Vyber knihu a čti!*;
- *Jakou knihu byste doporučili?*;
- *Lovci perel*;
- *Komiksmánie*;
- *Noc her v knihovně*;
- *Jsi na tahu!*;
- *Předčítánek – S knížkou do života*;
- *Co v učebnici nebylo*.

Všechny akce jsou u dětských čtenářů – i nečtenářů – velmi oblíbené. Na *Příměstský tábor* připravují knihovnice dětských oddělení zajímavý program plný her, tvoření a zábavy. Obvykle je kapacitně zcela naplněn. Ještě před ním se koná *Komiksmánie*, což je akce na přivítání letních prázdnin. Mladí kreslíři a čtenáři v *Comics Clubu U Mouchy CC* se setkávají s tvůrci komiksů, tvoří své vlastní, zažijí kreativní odpoledne doplněné koncertem či akrobatickou ukázkou moderních sportů pro mládež. Během letních prázdnin je nejenom v hlavní budově knihovny připravený program *Prázdninové knihovny*. Děti zde tvoří,

Z práce klubu *Paleček* (dříve *Předčítánek*) v rámci projektu *S knížkou do života*

soutěží a čtou si na dece v nedalekém městském parku. Projekt *Co v učebnici nebylo* má zase za úkol rozvíjet informační gramotnost žáků a spolupráci mezi školou a knihovnou.

Spolupráce se školami

Spolupráce s mateřskými a základními školami je v MVK již letitá a kvalitní. Třídy docházejí pravidelně na besedy o knihách a spisovatelích nebo zde tráví odpolední čas se školní družinou. Pro předškolní děti je většinou zábavnou formou zpracovaná některá z oblíbených pohádek či knížka zcela neznámá a nová. Velkým zážitkem pro první třídy je vždy *Pasování prvňáčků* na čtenáře knihovny – „rytíře čtení“. Obdrží průkazku do knihovny s roční registrací zdarma. I toto je možnost, jak u nejmenších dětí probudit lásku ke čtení a k budoucímu kontinuálnímu čtenářství. Děti knihovnu navštěvují nejen během dopoledne, ale také i v odpoledních hodinách.

Třídy školních družin mohou knihovnu navštěvovat nejenom z důvodu půjčování a vracení knih, ale mohou se zapojit i do besed či dalších akcí knihovny jako např.:

– *Lovci perel*: jedná se o celorepublikovou soutěž o nejaktivnějšího čtenáře. Děti během čtení knih označených jako *Perlorodky* odpovídají na přiložené otázky a získávají perlu. Čtenář s nejvíce perlami na konci roku je vždy oceněn.

– *Valašské Vánoce, Valašské Velikonoce*: oslava svátků s tradičními lidovými zvyky Valašska. Dny plné tvoření, literárních besed a zajímavých osobností regionu. Slaví se v Informačním centru, v centrální budově knihovny i v dětských odděleních, v Rokytnici a v Luhu.

– *Jsi na tahu!*: hravé odpoledne plné deskových her. Akce se pořádá v Komunitním klubu knihovny.

– *Komiksmánie*: happening na přivítání prázdnin v centru města s kulturním programem, soutěžemi, vystoupeními a komiksovou tvůrčí dílnou.

– *Prázdninová knihovna*: mezigenerační setkávání plné soutěží, tvořivých dílen a čtení knížek. Tento projekt se pořádá již od roku 2007 a K-klub i dětská oddělení jsou během této akce stále plné návštěvníků.

Práce se zdravotně znevýhodněnými

Pavlaína Panovcová se v rozhovoru zmínila, že velmi důležitá je pro ni i práce s dětmi zdravotně znevýhodněnými, s různým typem postižení (zejména ze ZŠ Turkemská): *Jsou to třeba děti s Downovým nebo s Aspergerovým syndromem a podobně. Nebo i tělesně postižené, kterých je tady kolem deseti, dvanácti. (...) A s těmito dětmi hrozně ráda spolupracuji, protože ony jsou vděčné za každou maličkost, kterou pro ně udělám... Každé z těchto dětí má určitá specifika. Takže besedy připravuji tak, aby si tam každé našlo to svoje a aby byly všechny zapojené. A to je celkem fuška! Ale když se akce podaří..., což se opravdu občas podaří, tak nastanou právě takové okamžiky, kdy člověk vidí u dětí rozzářené oči, a pak si říká, že ta práce má smysl...*

Grufallo – scénické čtení knihovniců pro děti

¹ Článek je výsledkem autorské spolupráce diplomantky Ivany Hlaváčové a jejího vedoucího Marka Timka.

² Odpovědi jsou místy stylisticky upravené, ale jenom do takové míry, aby nebyl změněn význam a smysl původního sdělení.

Ochrana zvířat a přírody

Paní Panovcová na otázku, na jakou akci je hrdá, odpověděla: *Nevím, jestli bych použila slovo hrdá, ale převzala jsem po své předchůdkyni besedu, která se jmenovala Lední medvědi. Dělal jsem ji už spoustu let a postupně jsem si ji přepracovávala podle svého... Beseda se vztahuje k přírodě a ke zvířatům, které mám moc ráda. Začíná to hádáním stop zvířat. Vždy je tam do toho zakomponovaná nějaká čtená ukáзка z nějaké knížky o medvědech a končíme vyprávěním o ledních medvědech, kteří jsou v současné době velmi ohrožení. Je ohroženo jejich životní prostředí, a to je pro mě takový ten zásadní ekologický motiv – ochrana zvířat a jak se k nim chováme a k naší planetě.*

Hlavním „nástrojem“ akcí a besed pro děti z mateřských a z prvního stupně základních škol je pořád kniha. Převládá tedy samotné předčítání, někdy i s předvídáním, pak následuje povídání a většinou i diskuze.

Dopad pandemie

Koronavirová epidemie se loni začátkem jara negativně projevila nejenom na dočasném uzavření knihovny a nemožnosti poskytovat služby veřejnosti v době nouzového stavu, ale také i na menší užitelské návštěvnosti po následném otevření knihovny v rámci postupného uvolňování protiepidemických opatření. Zda pozorují „odliv“ čtenářů, knihovnice reagovala následovně: *Chodí určitě méně. Někteří mají strach. Jsou tady děti,*

kteří to celé vnímaly velmi negativně a fakt mají strach si třeba jen na knížku sáhnout. Ale myslím si, že se to postupně bude vracet... do nějakého normálu. Bylo patrné, že knihovna chyběla spoustě dětí i spoustě maminek. Měli jsme velmi kladné reakce na to, že jsme knihovnu poměrně brzo otevřeli pro veřejnost. A v podstatě všichni nám byli vděční, že konečně mají co číst a můžou si půjčovat zase knížky a společenské hry.

Zda koronavirová krize může přinést knihovně i něco nového, pozitivního, odpověděla Pavlína Panovcová s jistou opatrností: *Já si myslím, že se to teprve uvidí, protože sami nevíme, co vlastně bude. Jaká bude návštěvnost knihovny v dalších měsících, jestli se školy budou hlásit. Ony se už teď některé hlásí s tím, že mají málo dětí. Nevíme, jak budou školy dohánět učivo a jestli budou mít děti vůbec čas chodit do knihovny.*

Závěrem

Masarykova veřejná knihovna Vsetín získala letos první místo v soutěži *Městská knihovna roku 2020*, kterou už po jedenácté vyhlásil Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR. Knihovně, všem jejím zaměstnancům i uživatelům srdečně gratulujeme a přejme jim hodně nadšených a zvědavých malých čtenářů a čtenářek. A ať se už brzy stane koronavirová krize jen vzpomínkou na minulost! Budte zdraví!

IVANA HLAVÁČOVÁ | hlavacovaivana@email.cz

MAREK TIMKO | marek.timko@fpf.slu.cz

Foto: archiv MVK Vsetín

Co pro vás připravujeme...

- **Téma – Knihovny slaví**
 - 130 let Městské knihovny v Praze
 - 100 let Knihovny Jiřího Mahena v Brně
 - 100 let Masarykovy veřejné knihovny Vsetín
 - 100 let Městské knihovny Hodonín
 - 70 let Moravskoslezské vědecké knihovny v Ostravě
- **Rozhovor s Tomášem Foltýnem, novým generálním ředitelem NK ČR**
- **Činnost regionálních knihoven (nejen) v době karantény**
 - Knihovna B. B. Buchlovana v Uherském Hradišti
- **Vydávání knih v ČR v roce 2020**
a další materiály.

Věříme, že zůstanete
našimi čtenáři a předplatiteli
i v této složité době!

Recenze

Po stopách židovských autorů Středočeského kraje

BLODIGOVÁ Alexandra, Kateřina MIKULCOVÁ, Kateřina VOBORASKÁ a kol.
42 hvězd mezi nebem a zemí: po stopách židovských autorů Středočeského kraje.
Kladno: SVK v Kladně, 2020. 160 s. Cena 200 Kč. ISBN 978-80-85191-55-4

Literárního i místopisného průvodce v sobě spojuje obrazově bohatě vypravená kniha, která sleduje osudy dvaadvaceti židovských autorů Středočeského kraje i místa, kde působili a žili. Řada známých i méně známých jmen spisovatelů a místa jako Buštěhrad, Dobříš, Kladno, Kolín, Kutná Hora, Mladá Boleslav, Mnichovo Hradiště, Poděbrady, Příbram, Roztoky u Prahy, Zásmyky či Zbraslav. Kniha tedy umožňuje nejen seznámit se stručně se životem a tvorbou židovských autorů, ale vybízí i k návštěvě zajímavých turistických destinací. Publikaci navíc doprovází stejnojmenná výstava, kterou je možné si zapůjčit ze Středočeské vědecké knihovny v Kladně.

Tak například Kutná Hora, jedno z nejkrásnějších českých měst, je rodištěm bratrů Ohrensteinových, kteří se proslavili pod jmény Ornest a Orten: divadelního dramaturga, režiséra, herce a překladatele **Oty Ornesta** (1913–2002) a básníka **Jiřího Ortena** (1919–1941). Buštěhrad ve svých povídkách proslavil spisovatel a novinář **Ota Pavel** (1930–1973). V Čelákovické se narodila **Věra Gissingová** (* 1928). Dobříš je rodištěm novináře **Karla Fischera** (1859–1906) a působištěm českého a německého romantického básníka **Siegfrieda Kappera** (1821–1879). V Kladně působil redaktor a zakladatel Terežinské iniciativy **Miroslav Kárný** (1919–2001). V Křivoklátě, v dnes již neexistující části obce zvané Buda, se narodil spisovatel a lékař **Emil Flusser** (1888–1942). V Libčicích nad Vltavou žil před druhou světovou válkou s rodinou **Ota Kraus** (1909–2001). Slavným mladoboleslavským rodákem je český básník, prozaik, kreslíř a ilustrátor **František Gellner** (1881–1914).

Z Poděbrad pocházela matka Franze Kafky Julie, rozená Löwyová; narodil se zde novinář a dramatik **Rudolf Fuchs** (1890–1942) a bratři Janowitzovi – spisovatel, básník a dramatik **Hans Janowitz** (1890–1954) a básník **Franz Janowitz** (1892–1917). Praskolesy jsou rodištěm spisovatele **Jiřího Weila** (1900–1959), autora románů *Moskva–hranice*, *Život s hvězdou* či *Na střeše je Mendelssohn*. V Příbrami se narodil filozof, právník a politik **Jindřich Kohn** (1874–1935) a spisovatelka **Irena Dousková** (* 1964), která reprezentuje postholokaustovou generaci a která se proslavila románem *Hrdý Budžes*. Ve Zbraslavi se za nacistické okupace skrýval pražský rodák, spisovatel **Paul Adler** (1878–1946); později zde bydlel satirik **Jiří Robert Pick** (1925–1983).

Kolín se přezdívalo „Jeruzalém na Labi“. Ke své tetě a strýci sem jezdil Franz Kafka, židovská komunita zde byla velmi početná. Zasáhl ji ale rok 1942, kdy byly z Kolína a okolí vypraveny tři transporty do Terezína; z více než 2200 deportovaných lidí se domů vrátilo jen 139, takže židovskou obec se po válce již nepodařilo obnovit a definitivně zanikla v roce 1953. Narodil se zde filozof a novinář **Lev Borský** (1883–1944), překladatel a spisovatel **Otokar Fischer** (1883–1938), básník **Petr Lampl** (1930–1978), filozof a spisovatel **Josef Popper-Lynkeus** (1839–1921) či spisovatelka **Hana Greenfieldová** (1926–2014). K jejím prarodičům Lustigovým jezdil na prázdniny do Kolína i spisovatel **Richard Glazar** (1920–1997).

Na konci publikace najdeme slovník hesel k tematice, rejstřík pojmů a rejstřík jmenný a seznam použité literatury a zdrojů. Osm listů přílohy blíže

představuje šestnáct osobností, mj. Siegfrieda Kappera, Františka Gellnera, Otokara Fischera, Hanse Janowitze, Otu Ornesta, Věru Gissingovou, Jiřího Weila, Richarda Glazara, Otu Pavla a Irenu Douskovou. Pracovní listy pracují s otázkami, rozbořením textů nebo pátráním v různých zdrojích a jejich cílovou skupinou jsou žáci 8. a 9. ročníků

základních škol a studenti středních škol. Pozoruhodné, co vše se do této knihy vešlo! Neměl by si ji nechat ujít nikdo, kdo se zajímá o literární historii, známé i zapomenuté židovské spisovatele i poznávání měst a obcí spojených s literárními osobnostmi.

MILAN VALDEN | milan.valden@nkp.cz

Co byste měli znát o J. A. Komenském

PÁNKOVÁ, Markéta. Jan Amos Komenský v kostce: malá encyklopedie českého génia století. Praha: Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského, 2020. 181 s. Náklad: 1000 ks. ISBN 978-80-86935-50-8

Třileté Národní oslavy výročí Jana Amose Komenského, tj. 430. výročí narození (1592) a 350. výročí úmrtí (1670), jsou i mezinárodním projektem. Byly naplánovány na období 2020–2022. K jejich slavnostnímu zahájení došlo velkolepě 2. 9. 2019 v Pantheonu Národního muzea za účasti řady předních představitelů České republiky i zahraničních hostů. Tehdy ještě nikdo netušil, co nás čeká. Opatření proti pandemii koronaviru posléze citelně zasáhlo do řady připravených a široce koncipovaných akcí a aktivit, které měly nejširší veřejnosti připomenout osobnost Učitele národů. Ostatně i na stránkách Čtenáře jsme loni osobnost Komenského připomínali samostatnou rubrikou.

Jak svým názvem, tak svým profilem patří logicky k těm nejaktivnějším pražské Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského. Trvalou připomínkou jejich aktivit zůstane kniha, kterou připravily ve spolupráci s UNESCO a za finanční podpory Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Její autorka Markéta Pánková, mj. ředitelka dané instituce, ji sestavila na základě rozsáhlé komeniologické literatury české i zahraniční provenience. Do faktograficky bohaté a hojně ilustrované publikace zahrnula základní biografické informace o Komenském a jeho rodině v kontextu historických událostí doby, v níž žil, o místech spjatých s jeho životem, o učitelích a osobnostech, které ovlivnily jeho názory a postoje při řešení společenských poměrů a vzdělávání.

Knihka je rozdělena do téměř dvacítky kapitol podle Komenského životních událostí a aktivit, jež provázely učenovcu životní pouť. Předkládá vysvětlení vybraných pojmů a reálií s ním spjatých. Autorka vytipovala ze zhruba 250 učenových děl nejdůležitější pedagogické, filozofické a teologické práce, které opatřila anotacemi a vybrala z nich ukázky. Jednou z příloh publikace je i výběr z Komenského korespondence. Samostatnou přílohu tvoří rodopis Jana Amose. Uměření a přehledná grafika publikace (autor Pavel Průša) nezávadně propojuje text včetně jeho přehledových faktografických pasáží s jeho obrazovým doprovodem.

Jak se píše v předmluvě knihy, *Komenský ztělesňuje symbolický průsečík různých tendencí kultury 17. století*. Je určena především zájemcům o J. A. Komenského, zejména studentům, ale základní fakta o tomto velkém muži našeho národa, jehož věhlas, nadčasový a inspirativní význam přesáhl hranice země ve středu Evropy, by si mohl připomenout a osvěžit každý z nás, takže by slušela minimálně příručkám veřejných knihoven. Představuje přehledné kompendium informací o společensko-politické situaci 17. století v Evropě, v našem případě se zvláště citlivým stigmatem bitvy na Bílé hoře, a rovněž o vývoji vnímání odkazu Komenského v období po jeho smrti.

JAROSLAV CÍSAŘ | ctenar@svkkl.cz

Kronika

PhDr. Jana Sodomková (9. 8. 1942–1. 3. 2021)

Prvního března letošního roku zemřela ve věku 78 let na komplikace spojené s infekcí covid-19 PhDr. Jana Sodomková. Prostě smuteční parte oznámilo všem přátelům, že rozloučení již proběhlo v rodinném kruhu. Pro ty, kdo dr. Sodomkovou pamatují, to byla překvapující a smutná zpráva, její vitalita jaksi nepřipouštěla, že se něco takového může stát... Ale stejně jako mnohé další z našeho oboru i ji přemohl nepatrný zákeřný virus.

Pro ty, kdo vzpomínají, i pro ty, kdo nepamatují: Jana Sodomková patřila k výrazným osobnostem českého knihovnictví konce 20. století. Vystudovala Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy, obor knihovnictví a vědecké informace, a v srpnu 1964 nastoupila do odboru knihovnictví („metodáku“) Státní, později Národní knihovny ČR a té také zůstala věrna po celý svůj profesní život. V rozmezí 1. 4. 1993–21. 12. 1997 pak zmíněný odbor vedla jako jeho ředitelka.

Oblastí jejího působení – a také celoživotní láskou – bylo veřejné knihovnictví. Přestože pracovala téměř po celý život v Národní knihovně ČR, byla s problematikou veřejných knihoven velmi dobře obeznámena, řadu jich znala, dá se říci, detailně, byla v pracovním i přátelském kontaktu s desítkami představitelů knihoven po celé republice. Práce v terénu jí byla blízká, neúnavně navštěvovala knihovny a seznamovala se i s knihovnami v zahraničí, účastnila se knihovnických akcí a v době, kdy vedla odbor, se podílela i na jejich pořádání a pravidelně na nich také přednášela. Svě podřízené vedla k tomu: aby do detailů poznali veřejné knihovny, jejich služby, jejich problémy, jejich potenciál. A tak „metodické návštěvy“ byly v odboru přísně sledovanou povinností, stejně jako výzkumná, lektorská a publikační činnost a spolupráce s partnerskými organizacemi, oborovými školami a veřejnou správou.

V publikační činnosti byla ostatně svým pracovníkům příkladem. Databáze KKL obsahuje na 80 záznamů. Hlavními tématy její publikační práce byly výzkumy z oblasti (především veřejného) knihovnictví, práce knihoven s mládeží, informatické (ve smyslu tehdejší terminologie

především v 70. a 80. letech) výchovy a samozřejmě metodická práce, regionální funkce, služby knihoven, oborová legislativa atd. Za zmínku stojí i její bibliografická činnost z počátku kariéry v 60. a 70. letech. Pravidelně přispívala zejména do *Čtenáře*, *Technické knihovny*, *Metodického zpravodaje SK ČR*, *Informačního bulletinu NK* či *Bulletinu SKIP*, ale také do regionálních periodik, *Veřejné správy*, *Moderní obce* apod.

Za jejího vedení odboru se vyprofilovala jeho současná struktura a vzniklo samostatné oddělení vzdělávání. Vzdělávání a vzdělání obecně přikládala obrovskou důležitost ve všech směrech, ať už šlo o roli knihoven ve vzdělávání obyvatel, vzdělávání podřízených, nebo o spektrum systematických vzdělávacích aktivit, které v té době poskytovala „národka“ knihovníkům v republice.

Usilovala také o maximální provázanost a součinnost knihoven, ať už to byly pravidelné porady ředitelů okresních knihoven a metodiků, ředitelů ústředních knihoven krajů a jednotlivých sítí knihoven (lékařské, muzejní, archivní, vojenské...), nebo pravidelná setkávání představitelů knihoven se zástupci oborových středních a vysokých škol.

Její zanícení pro obor a kooperaci ji přivedlo k členství ve Svazu knihovníků a informačních pracovníků ČR. Byla jeho dlouholetou aktivní členkou, angažovala se především v Sekci veřejných knihoven a v pražské regionální organizaci, jejichž akcí se pravidelně účastnila. Žila prostě s knihovníky, měla mezi nimi kolegy, přátele i „učedníky“. Za ně všechny i za sebe: Čest její památce!

ZLATA HOUŠKOVÁ | zlata.houskova@gmail.com

Knihovna čekající na otevření

Od října 2016, kdy Jihočeský kraj vyhlásil architektonickou soutěž na dostavbu Jihočeské vědecké knihovny na Lidické třídě, uběhly čtyři dlouhé roky. Je za námi náročná práce: výběr architekta, tvorba projektové dokumentace, dotační řízení, samotná stavba a stěhování knih, na konci je dokončená knihovna. Daný příspěvek je rekapitulací zmiňovaného čtyřletého dění.

Za přeměnou Jihočeské vědecké knihovny (dále jen JVK) stojí tým ateliéru Kuba & Pilař architekti, s. r. o., a já jsem přesvědčen, že se brněnským architektům podařilo na značně limitovaném prostoru navrhnout pro čtenáře jak dostatek studijních míst, tak také míst k odpočinku a spočinutí s knihami. Prostor moderní, plný světla, který na rušné Lidické ulici vytváří klidnou oázu. Věřím, že stejně to budou vnímat návštěvníci knihovny. Rád bych poděkoval všem, kteří se na vzniku nové knihovny podíleli: Jihočeskému kraji, Ministerstvu pro místní rozvoj, ateliéru Kuba & Pilař architekti, zhotovitelské firmě OHL ŽS, a. s., firmě Mauring za stavební dozor, firmě Intebo jako hlavnímu dodavateli vybavení interiéru a v neposlední řadě zaměstnancům knihovny. Bez jejich přičinění by knihovna nevznikla.

Stav před rekonstrukcí/výstavbou nové budovy

JVK má ve stotisícovém městě šest provozů. Čtyři pobočky jsou v okrajových částech města a dva provozy, včetně studijní části knihovny na Lidické třídě, se nacházejí v centru. Kromě knihovny Lidická měli čtenáři ve všech našich ostatních knihovnách možnost vybírat si knihy z volného výběru. V knihovně na Lidické to s ohledem na dispozici budovy (jde o někdejší muzeum revolučního hnutí z roku 1975) a nedostatek místa nebylo možné. Lidé byli odkázáni na online katalog a museli si dokumenty objednávat. My jsme však chtěli změnu – pustit čtenáře mezi knižní regály, aby měli možnost si vybrat požadované knihy. Díky nové přístavbě a zcela novému uspořádání a využití přízemí stávající budovy jsme chtěli získat 2000 m² plochy

pro více než 100 000 knih a vytvořit odpovídající počet studijních a odpočinkových míst.

Role a postoj vedení Kraje

Zřizovatelem knihovny je Jihočeský kraj a bez jeho vstřícného přístupu, podpory a pomoci by realizace nebyla možná. Postoj města tak jednoznačný nebyl. Jednání ohledně územního plánu, blízkosti památkové rezervace a dopravního napojení, která na radnici probíhala, bylo nespočet a nebyla jednoduchá. Dopravní napojení k parkovišti knihovny a vjezdu stavební techniky ke knihovně byl „oříšek“, který se podařilo rozlousknout právě včas, aby mohla být v řádném termínu podána žádost o dotaci z IROP. Termíny i časová náročnost správních řízení a schvalovacích procesů městských a krajských orgánů je věc, se kterou je nutné vždy počítat. Vytvoření časové rezervy je nutností. Vždy se totiž může něco zkomplikovat.

Úskalí realizace

■ Výběr lokality

Přístavba nové části knihovny byla plánována v těsném sousedství stávající budovy na pozemcích, které z části patřily městu České Budějovice, z části Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových a z části zřizovateli knihovny, Jihočeskému kraji. Všechny komplikované majetkové vztahy včetně změny územního plánu bylo nutno vypořádat před podáním žádosti o dotaci IROP.

■ Předprojektová a projektová příprava

Již v roce 2014 byla jako podklad pro jednání se zřizovatelem vypracována architektonická stu-

Foto: Leona Törková

Hlavní vstup do knihovny je kolmo k Lidické třídě; podél knihovny je možné projít do parku směrem k řece

die, která nastínila možné řešení knihovny. Poté, co byly vyjasněny pravidla a limity dotačního titulu IROP, byl intenzivně připravován stavební program a zadání architektonické soutěže, vyhlášené na podzim 2016. Limitujícími prvky z hlediska knihovny byl počet svazků umístěných ve volném výběru, počet studijních a odpočinkových míst, PC apod. Z hlediska pravidel dotačního titulu bylo jasné, že se musí jednat o přístavbu stávající budovy a že celková částka nákladů nesmí přesáhnout 123 mil. korun (tento limit byl později zrušen, ale až v době, kdy byla projektová dokumentace hotova). Možnosti zadání dále vymezily požadavky památkářů (vzhledem k ochrannému pásmu městské památkové rezervace a architektonickému významu stávající budovy; z toho vyplynulo např. omezení výšky přístavby). Z přípravného řízení rovněž vyplynula nutnost investovat do výstavby parkoviště a nové příjezdové komunikace.

Z dvoukolové architektonické soutěže vzešel vítězný návrh architektonické kanceláře Kuba & Pilař architekti z Brna, se kterou byla podepsána smlouva o dílo. Následovala intenzivní příprava projektové dokumentace pro územní řízení, stavební povolení a provedení stavby, abychom stihli termín podání žádosti o dotaci IROP na začátku roku 2018. Příprava projektové

dokumentace byla samozřejmě doprovázena opakovaným jednáním s architekty a vyjasňováním a vybalancováním požadavků ze strany knihovny a představami projektantů.

■ Partnerství/konzultace s knihovníky

Při přípravě projektu jsme se kromě vlastních plánů a představ snažili získat co nejvíce inspirace z českých a zahraničních knihoven. Šlo o kolektivní práci širšího vedení knihovny.

■ Investiční příprava

Během realizace projektu se ukázalo, že příprava technických požadavků na knihovnický provoz a vybavení není vůbec jednoduchá. Stejně tak, jako byla důležitá pečlivá příprava stavebního programu, zmíněného výše, podstatná byla také přesná specifikace toho, co se má v knihovně se čtenáři, zaměstnanci a knihami odehrávat. Na jedné straně tak byly požadavky knihovníků, na straně druhé názory a představy architektů (kteří navrhovali i interiéry), na třetí technické možnosti a omezení (třeba z hlediska umístění RFID zařízení). Z tohoto „produktivního střetávání“ vzešel návrh, jehož realizaci předcházela řada výběrových řízení (stavba, regály, interiérové vybavení, RFID technologie, IT technologie, kopírky/scannery a jejich implementace do knihovního

Momentka z doby výstavby: střešní světlíky a první vrstva podkladu pro „zelenou střechu“, která vytvoří příjemné klima

Foto: archiv JVK

systému). Takže to, co probíhalo ve velkém při stavbě, se ještě několikrát opakovalo při dodávkách vybavení a technologií.

■ Prostorové dispozice

Projekt je koncipován tak, že spojením rekonstruovaného prvního nadzemního podlaží stávající budovy a nové přístavby vznikl nový, bezbariérově přístupný prostor o velikosti takřka 2000 m² pro volný výběr s více než 100 000 svazky knih. Součástí je výpůjční a informační pult, 40 studijních a odpočinkových míst, pracovní stoly s PC a možností připojení vlastního zařízení, selfchecky, kopírky/scannery, integrované do knihovního systému, PC a dotykové monitory s přístupy do elektronického katalogu, pokrytí WiFi a kancelář pracovníků výpůjčního pultu. Pro potřeby výpůjčního procesu a ochrany se využívá RFID technologie ochrany fondu. Pod přístavbou je umístěno parkoviště. Součástí projektu byla i částečná úprava suterénu stávající budovy, kde vznikl nový vchod pro zaměstnance a garáže pro služební vozidla.

Provozní představy/potřeby

Představy a potřeby, se kterými jsme do přípravy projektu vstupovali – tedy přivést čtenáře do nových příjemných moderních prostorů, které umožní volný výběr podstatné části živého fondu studijní části naší knihovny v podmínkách odpovídajícím knihovně 21. století –, byly vyjá-

dřeny ve stavebním programu a projektové žádosti. To určilo rámec – co, kde a víceméně i za kolik.

Průběh a kvalita stavby, změny oproti projektu

Vlastní stavba byla zahájena v dubnu 2019, dokončena v říjnu 2020; v následujících týdnech do konce roku probíhalo zařizování interiéru (firma Intebo). Vlastní průběh velké stavby samozřejmě přinášel problémy a střety. Vždy se ale podařilo nalézt řešení. Zhotovitelská firma OHL ŽS a stavební dozor firma Mauring odvedly dobrou práci, kterou nepřerušila jarní ani podzimní covidová pandemie. S kvalitou prací jsme byli spokojeni, prověřili ji jistě ostrý provoz v záruční době.

Velký rozsah stavby si vyžádal poměrně hodně změn a úprav. Výsledná finanční bilance je ale vcelku pozitivní: z předpokládaných 165,6 mil. korun jsme se dostali na 168 mil., vícenáklady tedy nedosáhly ani 2 %. Původní limit stanovený v dotačních podmínkách, tedy 123 mil., se ale ukázal i vzhledem k navýšení cen stavebních prací v roce 2019 a vyvolaným investicím u parkoviště a příjezdové komunikace nereálný.

Výsledek: spokojenost/rozpory mezi představami a realitou

Splnili jsme si představu o volném výběru na ploše cca 2000 m². V průběhu projektové přípravy i realizace docházelo ovšem často ke střetu pohledu knihovnického a architektonického. Na řadě odlišných provozních názorů jsme museli trvat – a vyplatilo se. Někde převážil estetický názor architekta. Realita běžného provozu určitě ukáže vhodnost použitých materiálů a barevných řešení. A také skutečnou výši provozních nákladů a nároky na údržbu. Hlavní ale je, že se podařilo zrealizovat to, proč jsme do celého projektu šli – knihovnu co nejvíce otevřít a čtenářům zvýšit komfort při výběru knih. Vzhledem k epidemii nás (psáno v únoru 2021) ještě čeká ten nejdůležitější test: ostrý provoz.

Vliv na změny pracovních návyků

Nejvýraznější změnou, která čeká pracovníky knihovny, je volný výběr knih. Knihovnice, které dosud ve studijní části knihovny pouze vydávaly knihy objednané ze skladů, budou nyní se čtenáři v daleko užším kontaktu a připraveny jim

Z interiéru nové knihovny – studijní místa s PC

Foto: Hana Nejedlá

poradit s výběrem knih a orientací v knihovně. Změní se pracovní náplň pracovníků skladů, spolu s knihovnicemi budou mimo jiné vrácené knihy zařazovat zpět na regály volného výběru. Velkou změnou je odlišný způsob řazení, kdy naprostá většina knih ve volném výběru je řazena podle MDT. Knihy, členěné tematicky podle vědních oborů, byly pro lepší orientaci čtenářů na hřbetu barevně odlišeny. Umístění konkrétní knihy na regál lze snadno zjistit na plánu, vygenerovaném v on-line katalogu. Spuštění této funkce si vyžádalo velkou práci, ale předpokládáme, že výrazně ulehčí vyhledávání čtenářům a knihovníkům.

Pohled obyvatel města

V době vzniku článku byla knihovna s ohledem na vládní nařízení kvůli pandemii covid-19 uzavřena a čtenáři neměli možnost nové prostory knihovny navštívit. O pohledu uživatelů lze snad něco málo vyvodit z debat obyvatel města České Budějovice a jejich názorů, které se objevily v diskusích nad zveřejněnými fotografiemi nové knihovny. Některým se knihovna líbí a už se těší na otevření, jiní mají za to, že u nás neumíme postavit knihovny, které by se přiblížily zahraničním. Postrádají velkorysé prostory pro multifunkční využití. Nepochopení možná vzniká

z faktu, že se knihovna stavěla za evropské dotační peníze se striktně danými podmínkami a sama architektonická soutěž byla svázána velkou řadou limitujících a omezujících podmínek. Názory na architektonické řešení jsou vůbec samostatnou kapitolou. Už při výstavě šesti návrhů, ze kterých byl vybrán vítězný, se objevily reakce od nadšení až po jasné odmítnutí. Po dokončení stavby se tato debata ve městě rozšířila ještě více. Je vidět, že moderní architektura stále vzbuzuje diskuze.

Na závěr

Stavba nového pavilonu probíhala od jara 2019 do jara 2020. V dubnu 2020 byla zahájena rekonstrukce prvního nadzemního podlaží a suterénu stávající budovy. Naším cílem bylo, aby byl provoz knihovny pro čtenáře minimálně omezen. Naplánované zavření od poloviny března se nám podařilo dokonce skloubit i s první vlnou covidu. Budova se na jaře stala stavenišťem a byla nepřístupná pro čtenáře i zaměstnance jen na pouhé tři měsíce. Jejich podzimní uzavření kvůli vybavování interiéru se plánovalo na dva měsíce. Epidemie však vše zařídila jinak. Na otevření pro veřejnost stále čekáme...

IVO KAREŠ | kares@cbvk.cz

Studenti architektury navrhují knihovny pro 21. století

Jedním z výsledků spolupráce Metodického centra pro výstavbu a rekonstrukci knihoven (MCVRK) a Fakulty architektury VUT v Brně (FA) je řada studentských projektů, které se problematikou rekonstrukcí, resp. návrhem nových knihoven zabývají. Téma současné knihovny je pro studenty atraktivní a na fakultě se mu věnuje několik pedagogů. Hledání náplně knihovny pro 21. století je vzrušující proces a studenti v něm mohou rozvinout svou kreativitu a vzájemnou diskuzí odhalit netušené možnosti takového zadání.

Návrh Andrey Polanské na budovu knihovny na náměstí Republiky v Brně-Husovicích

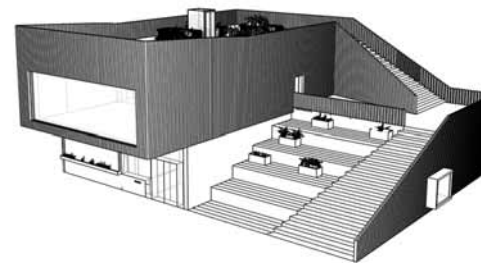

Výchozí záměr konfrontovat studenty s problémy konkrétních jihomoravských knihoven, stejně jako jejich spolupráce v týmech narazily na podzim loňského roku na anticovidová opatření, a bylo nutné improvizovat. Stejný scénář se, bohužel, opakuje i v aktuálním letním semestru. V budoucnu bude přínosné zahrnout do ateliérových témat podněty od uživatelů, resp. zaměstnanců a zřizovatelů knihoven, stejně jako závěrečnou prezentaci s diskuzí. Vystoupit z akademického skleníku do praxe a nechat podrobit své návrhy odborné kritice – to je pro studenty

nejpřínosnější fáze projektu, která má však v současných podmínkách pouze zidealizovanou podobu.

Lokace

Poněvadž nebylo možné konkrétní knihovny navštívit, geometricky je zaměřit, zhodnotit jejich stav, a už vůbec ne uspořádat besedu s uživateli a knihovníky, dostali studenti za úkol zamyslet se nad fungováním knihovny v místě, kde žijí nebo pracují, tedy v prostředí, které důvěrně znají a mají s ním osobní zkušenost. Téměř všichni

Adéla Ivasjuková navrhla budovu Místní knihovny Ostravice, na kterou lze vystoupit jako na rozhlednu a kochat se krásami okolní přírody; na střeše se také nachází komunitní zahrada

ni studenti shledali současnou situaci jako neudržitelnou a rozhodli se pro knihovnu najít vhodnější místo – změnit její lokaci v rámci sídla a navrhnout ji jako novostavbu. I přesto, že máme v Česku jednu z nejhustějších sítí knihoven na světě, ukazuje se, že v mnoha lokalitách služba knihovny, která se transformuje na komunitní centrum a je jakousi společenskou klubovnou, citelně chybí. Kromě kvantitativního hlediska bude nutné knihovny podrobit i kvalitativní analýze a v závažných případech nahradit nevyhovující knihovny zcela novými prostory či budovami.

Stavební program

Nejzávažnějším momentem při práci na návrzích jsou společné debaty (brainstorming) o tom, co je pro současnou knihovnu typické, jaké aktivity může nabízet, co je nadčasové a co pomíjivé... V tomto ohledu nám velmi pomáhá MCVRK, které nás zásobuje aktuálními metodickými materiály a upozorňuje na příklady dobré praxe. Studenti také sami provádějí rešerše a hledají zajímavé knihovny zejména v zahraničí a seznamují s nimi ostatní kolegy v ateliéru. V této fázi studenti koncipují optimální stavební program své knihovny a poměřují ho se specifiky vybraného místa, resp. potencionálních uživatelů. Naplňují provozní diagram a snaží se v něm vyhovět všem provozním požadavkům v průběhu dne v jednotlivých ročních obdobích.

Důraz na řešení interiéru

Úskalím studentských návrhů bývá absence designu interiéru, jelikož se řeší až na samém konci semestru a jednoduše na něj nezbývá dostatek času. V případě knihovny je to ale neomluvitelné a studenti byli vybízeni, aby interiéru věnovali nejvyšší pozornost. Uživatelská hodnota knihovny spočívá zejména ve vytvoření pohodlného, bezpečného místa s rovným přístupem ke

všem návštěvníkům, zejména osobám se sníženou schopností pohybu a orientace. Návrh interiéru veřejné stavby je složitá disciplína a ukazuje se, že v budoucnu bude potřeba více zapojit odborníky na osvětlení, akustiku a další profese. Mnoho knihoven bylo navrhováno s možností jejich flexibilních proměn, aby nesloužily pouze ke studiu, ale i k přednáškám, besedám, výtvarným dílnám apod. Simulace a následná optimalizace takovýchto řešení vyžaduje více času, případně spolupráci ve větších týmech. V tomto směru by prospěla grantová finanční podpora, respektive spoluúčast některého ze zřizovatelů, pokud by se podařilo vypsát zadání na transformaci konkrétní obecní knihovny.

Vizualizace knihovny na místě bývalého obchodního domu Slezanka v Opavě od Matyáše Černíka

Resumé

Téma knihovny pro 21. století je živé a mezi studenty silně rezonuje. Nese v sobě podstatu architektury jako společenské služby a nutí studenty přemýšlet jak o její praktické typologii, tak o působení prostoru na uživatele, zaměstnance atd. Široké spektrum měřítek – od malých obecních až po velké centrální knihovny měst a krajů – umožňuje studentům pracovat na projektech v nižších i v závěrečných ročnících studia. Pro všechny zúčastněné je navrhování knihoven přínosem a trůfám si tvrdit, že i nezapomenutelným zážitkem.

JAN KRATOCHVÍL | jan.kratochvil@archiweb.cz

Vizualizace: archiv FA VUT Brno

V Nové radnici je knihovna provizorně. *Právo* [online]. 2021, (37), 14 [cit. 2021-03-02]. ISSN 1211-2119. Dostupné z: <http://pravo.novinky.cz/>.

Rozhovor s Libuší Foberovou, ředitelkou Moravskoslezské vědecké knihovny v Ostravě, na téma historie a otevření této instituce, slavící letos 70 let od založení. Rozhovor se dotýká mezníků instituce, rozvíjí téma současného a případného budoucího sídla knihovny, důvody stavby nové budovy a formuje vize do budoucnosti.

VOLNÁ GARBOVÁ, Gabriela. Knihy roznášeli i skauti. Ted' se knihovny otevřely. *Mladá fronta Dnes* [online]. 2021, (43), 14 [cit. 2021-03-02]. ISSN 1210-1168. Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/mfdnes.asp/>.

Článek popisuje nejen půjčování knih v době covidové v Libereckém kraji, zvláště v Krajské vědecké knihovně v Liberci. Během uzavírky byl zprovozněn nový web knihovny. Výpůjčky byly zajištěny také pomocí e-knih a databáze Národní digitální knihovna. V dalších částech kraje zajišťovali rozvoz knih například skauti.

FKUSOVÁ, Jana. Skříňky, nebo zásilky. Půjčování knih táhne. *Mladá fronta Dnes* [online]. 2021, (33), 14 [cit. 2021-03-02]. ISSN 1210-1168. Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/mfdnes.asp/>.

Knihovny ve Zlínském kraji (Knihovna B. B. Buchlovana v Uherském Hradišti, Krajská knihovna F. Bartoše ve Zlíně, Knihovna Kroměřížska, Masarykova veřejná knihovna Vsetín) poskytují za přísného dodržování všech hygienických opatření výpůjční služby svým čtenářům (výpůjční skříňka, výpůjční box, služba Zásilkovna aj.).

Ohlédnutí za rokem 2020 z pohledu knihovny aneb Všechno zlé je k něčemu dobré. *Akademič* [online]. 2021, (1), 24 [cit. 2021-03-02].

Autorka ve svém příspěvku sumarizuje proběhnutí rok v Ústřední knihovně Vysoké školy báňské – Technické univerzity Ostrava. Vyzdvihuje, co se během roku podařilo: revize fondu, která zahrnovala jeho očistu, kontrola záznamů, kontrola výpůjček apod. Dále vydání několika informačních letáček, sloužících studentům i zaměst-

nancům univerzity k lepší orientaci ve fondu a službách knihovny. Bylo více času na vzdělávání – zaměstnanci absolvovali 200 hodin školení a sami nabídli 39 seminářů ve formě webinářů, například na téma Web of science, Jak citovat, Ptejte se knihovny apod. Na závěr bylo shrnuto, kolik čtenářů navštívilo knihovnu, kolik bylo face výpůjček, nově zaregistrovaných uživatelů aj.

PEKÁREK, Hynek. Příběhy z konců civilizace. *Týdeník Rozhlas* [online]. 2021, (8), 24 [cit. 2021-03-02].

Stručné shrnutí výhod čtení komiksů pro nejmenší čtenáře. Nejenže rozvíjí fantazii, lásku ke knihám, čtenářskou gramotnost, slovní zásobu a jsou ideální pro čtenářské začátky, ale jsou učiteli i knihovníky používány při výuce. Komiksy nemusejí být pouze z oblasti sci-fi literatury, nýbrž také z historie či jiných žánrů (například *Povídky z jedné a druhé kapsy*).

Nedávno jsme v biblioboxu našli sadu mastí, snad aby se nám po knihovně lépe běhalo. *Hlaska* [online]. 2021, (3), 25 [cit. 2021-03-02]. ISSN 1212-4974. Dostupné z: <http://www.opava-city.cz/hlaska/>.

Rozhovor se Z. Bornovou, ředitelkou Knihovny P. Bezruč v Opavě. Rozvíjí témata jako *Březen – měsíc knihy* či zrušená akce *Noc s Andersenem*, opatření týkající se provozu knihoven v době pandemie. Dále přibližuje, jakou formou knihovna půjčuje knihy svým čtenářům, knihovnické akce, portál *Knihovny.cz*, web i Facebook knihovny; mj. se věnuje věkovému složení čtenářů a počtu výpůjček v roce 2020. Podrobněji si všímá také velikosti a složení fondu (včetně fondu pro nevidomé), dětské četbě a čtenářství a službám veřejnosti.

ŽÁKOVÁ, Markéta. Knihovna je oáza propojující imaginární, digitální a reálný svět. *Brněnský Metropolitan* [online]. 2021, (1), 30 [cit. 2021-03-02].

Rozhovor s L. Nivnickou, ředitelkou Knihovny Jiřího Mahena v Brně, u příležitosti stého výročí založení této instituce. Rozhovor se nevěnuje pouze výročí a jeho oslavám, ale také knihovnické práci. Další část je věnována vlivu covidové situace na rozvoj online služeb knihovny.

V souvislosti se čtvrtou průmyslovou revolucí se identifikují určité typy dovedností, kompetencí a gramotností. Dovednosti jako měkké kompetence 21. století (komunikace, kreativita a řešení problémů), tvrdé kompetence (např. programovací dovednosti) a informační gramotnost. Revoluce se odráží v oblasti technologií, trhu práce, průmyslové výrobě a vzdělávání. Průmysl 4.0 se jako aktuální trend projevuje v řadě gramotností (digitální, informační, mediální). Knihovny se musí věnovat celoživotnímu vzdělávání v této oblasti. Důležité měkké kompetence jsou spolupráce, sociální dovednosti, týmová práce, síťování, otevřené myšlení, globální občanství a povědomí. V oblasti tvrdých kompetencí se zvyšují požadavky na analytiku dat, znalost bezpečnostních standardů, technické, informatické, výpočetní a programátorské dovednosti, IT kompetence, gramotnost datové struktury, dovednosti v oblasti testování softwaru, budování aplikací atd. Pro oblast informační gramotnosti bude důležité analytické a logické myšlení, abstrakce, formalizace a analytické kompetence. Knihovny mohou podporovat dovednosti, jako je kritické myšlení, kreativita, technické a technologické inovace a především inovativní služby pro uživatele.

(*IFLA Journal* – Volume 46, October 3, June 2020, s. 369–396)

V německém Wildau využívají roboty, aby překonali obecnou představu o zaprášených a nemoderních knihovnách. I další německé knihovny o ně mají zájem. Pro nákup robotů je třeba získat finanční prostředky (např. Městská knihovna (MK) ve Frankfurtu nad Mohanem díky dotaci z města nakoupila robota Nao, DOBOT a Co.). Roboti inspirovali zaměstnance k novým aktivitám, knihovna díky nim navázala spolupráci s novými partnery a více síťuje komunitu města. MK v Reinickerndorfu pořídila robota pro jazykové kompetence 21. století a vyhrála soutěž o nejlepší makerspace Svazu německých knihovníků. Mluva humanoidního robota Nao obsahuje emoce, robot samostatně poskytuje prezentace v PowerPointu a pro úvodní seznámení se službami knihovny je vynikající. Robota Nao si pořídila i MK v Kolíně nad Rýnem, primárně je určený pro výuku a seznámení stu-

dentů a širší veřejnosti s robotikou. Je proto vybaven velkým množstvím senzorů, tlačítek a dalších ovládacích prvků. To však znamená, že jeho používání je pro začátečníka relativně obtížné. Robot nabízí několik způsobů komunikace s okolím. Hlavní komunikace probíhá bezdrátově přes WiFi připojení. Využití robotů má mj. motivovat uživatele k zájmu o robotizaci. Ve Wildau používají robota Nao jako kamaráda pro čtení k dětem, naslouchá jim a klade otázky, učí hravou formou abecedu. Vznikají zde i projekty např. ke školení dyslektiků, kurzy angličtiny aj. Aktuálně knihovny využívají roboty pro informování o bezpečnostních opatřeních v době pandemie.

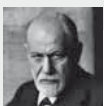
(*BuB Forum Bibliothek und Information* – Jahrgang 72, Nr. 11, 2020, s. 588–589)

Pojem otevřený vzdělávací zdroj (Open Educational Resources – OER) se poprvé objevil v roce 2002 na globálním fóru o vlivu otevřených vzdělávacích softwarů na vyšší vzdělávání v rozvojových zemích, které se konalo pod záštitou organizace UNESCO. Definici pojmu je více, všechny však mají společné to, že jde o otevřené, volně dostupné zdroje, které je možné opakovaně používat a zpracovávat. Platí princip, že to, co je financované z veřejných zdrojů, by mělo být veřejně dostupné. Tím se podporuje transparentnost a hospodárnost veřejných zdrojů, dostupnost vzdělávání všem bez rozdílu a také princip participace, kdy ke vzniku vzdělávacích materiálů přispívají všichni, včetně žáků a studentů. OER zahrnují ucelené kurzy, materiály využívané během kurzů, moduly, učebnice, streamovaná videa, testy, software a jiné nástroje, materiály a techniky. Při každém otevřeném přístupu je důležité mít na paměti i ochranu autorských práv. OER nejčastěji využívají licence Creative Commons a pro softwarová řešení licenci GNU General Public License. Jednou z nejznámějších databází otevřených vzdělávacích zdrojů je OER Commons. Digitální knihovna obsahuje výukové materiály z různých předmětů na různých úrovních vzdělávání: od předškolní výchovy až po vysokoškolské a celoživotní vzdělávání.

(*Bibliotheca Universitatis* – ročník 16, číslo 2, 2020, s. 24–26)

Před 175 lety, **5. 5. 1846**, se narodil polský spisovatel **Henryk Sienkiewicz** († 1916), nositel Nobelovy ceny za literaturu (1905), autor proslulého románu z antického Říma *Quo vadis*, trilogie z polských dějin druhé poloviny 17. století *Ohněm a mečem*, *Potopa* a *Pan Wołodyjowski*, historického románu z počátku 15. století *Křižáci* nebo dobrodružného románu pro mládež *Pouští a pralesem*.

Před 165 lety, **6. 5. 1856**, se v moravském Příboře narodil **Sigmund Freud** († 1939), rakouský lékař, psychiatr a autor mnoha děl, zakladatel psychoanalýzy, jedna z nejvlivnějších osobností přelomu 19. a 20. století; k nejdůležitějším dílům patří *Studie o hysterii*, *Výklad snů*, *Totem a tabu*, *Mimo princip slasti* aj.

Před 160 lety, **6. 5. 1861**, se narodil **Rabíndranáth Thákur** († 1941), bengálský básník, prozaik, dramatik, hudební skladatel, malíř, pedagog a filozof, nositel Nobelovy ceny za literaturu (1913), z jehož díla vyniká především sbírka duchovní poezie *Gítaňďžali*, výbor z milostné poezie *Zahradník* nebo vrcholný román *Gora*.

Před 150 lety, **6. 5. 1871**, se narodil německý básník, novinář a překladatel **Christian Morgenstern** († 1914), zakladatel německé nonsensové poezie; sbírky *Šibeniční písně*, *Palmström*, *Šlasi* nebo *Melancholie*.

Před 500 lety, **10. 5. 1521**, zemřel alsaský humanista a satirik **Sebastian Brant** (* 1457), autor proslulého satirického básnického díla *Lod' bláznů*.

Před 90 lety, **14. 5. 1931**, zemřel český básník, prozaik, dramatik, publicista a politik **Viktor Dyk** (* 1877), v mládí anarchista, později spíše nacionalisticky orientovaný; z poezie vyniká zejména poema *Milá sedmi loupežníků*, z prózy novela *Krysař* a z tvorby dramatické *Zmoudření Dona Quijota*.

Před 130 lety, **15. 5. 1891**, se narodil ruský prozaik a dramatik **Michail Bulgakov** († 1940). Pocházel z Kyjeva, vystudoval medicínu, pracoval i jako novinář, žil v Moskvě a věnoval se literatuře. Známým se stal díky románu *Bílá garda* a souboru povídek *Zápisky mladého lékaře*. Podle

Bílé gardy napsal i úspěšnou hru *Dni Turbinoých*. Dále napsal např. *Divadelní román* a *Život pana Molièra* a řadu novel a povídek (*Psí srdce*, *Osudná vejce*, *Diaboliáda* aj.) a her (*Zojčin byt*, *Purpurový ostrov*, *Bunša*, *Molière* či *Poslední dny*). V roce 1929 byla všechna jeho díla zakázána a Bulgakov nemohl publikovat, ale ani mu nebylo dovoleno emigrovat. Léta pracoval na svém vrcholném a nejslavnějším díle, románu *Mistr a Markétka*, považovaném za jeden z největších ruských románů vůbec, který byl ale publikován až v roce 1967, téměř třicet let po autorově smrti. Román, mísicí satirické i fantastické prvky, se stal doslova kultovním a vlivným dílem (viz např. Rushdieho *Satanské verše* nebo Ajtmatovovo *Popraviště*), mnohokrát zfilmovaným či zdramatizovaným.

Před 95 lety, **15. 5. 1926**, se narodil anglický dramatik **Peter Shaffer** († 2016), autor proslulé hry *Amadeus*, kterou zfilmoval Miloš Forman podle Shafferova scénáře oceněného později Oscarem; velký úspěch měly i další Shafferovy hry *Equus*, *Královský hon na slunce*, *Hlava Gorgony* či *Laskavec a andělíka*.

Před 130 lety, **23. 5. 1891**, se narodil švédský spisovatel **Pär Lagerkvist** († 1974), nositel Nobelovy ceny za literaturu (1951), autor románů a novel *Trpaslík*, *Barabáš*, *Kat* a jiné povídky, *Čtyři příběhy* o daleké pouti a dalších.

Před 340 lety, **25. 5. 1681**, zemřel španělský dramatik a básník **Pedro Calderón de la Barca** (* 1600), autor asi dvou set divadelních her; vrcholným dílem je hra *Život je sen*.

Před 145 lety, **26. 5. 1876**, zemřel český historik, politik a spisovatel, „otec národa“ **František Palacký** (* 1798), zakladatel moderního českého dějepiscství, představitel národního obrození, autor monumentálních pětidílných *Dějín národa českého v Čechách* a v *Moravě* a řady dalších děl.

Před 70 lety, **30. 5. 1951**, zemřel rakouský prozaik a esejista **Hermann Broch** (* 1886), autor románové trilogie o úpadku hodnot *Náměsíčníci*, románu *Pokušitel* (česky vyšla také jeho jiná verze pod názvem *Očarování*) a lyrického románu *Smrt Vergilova*; česky dále vyšla např. hra *Rozhřešení*, *Dopisy o Německu* a výbor z esejů *Román – Mýtus – Kýč*.

Portréty archiv autora

Knihovna čekající na otevření s. 152–155

↑ Vstup do knihovny po širokém svažujícím se chodníku

Foto: Leona Töröková

Z období výstavby: osazování oken na nové budově →

Foto: archiv JVK

← Prosklený vstup do knihovny se selfchecky a biblioboxem
↓ Výpůjční pult

↑ Z nové haly vede spojovací chodba se šikmou rampou do původní budovy, kde je umístěna další část volného výběru

Interiér s relaxačním prostorem →

Foto: Hana Nejedly

Národní knihovna České republiky zpřístupnila kompletní digitální knihovnu.

Přístupná jsou také díla
chráněná autorským
zákonem.

Služba je určena pro studenty a pedagogy vyšších
odborných a vysokých škol a vědecké pracovníky
do 30. 6. 2021.

www.ndk.cz

Na základě dohody mezi Národní knihovnou ČR a kolektivními správci autorských práv Díla, z. s., a Ochranou organizací autorskou – OOA-S, z. s., a se souhlasem Svazu českých knihkupců a nakladatelů byly pro studenty a pedagogy vyšších odborných a vysokých škol a vědecké pracovníky zpřístupněny všechny digitalizované tituly z fondů NK ČR a Moravské zemské knihovny, které jsou jinak dostupné pouze ve studovných knihovny nebo v režimu děl nedostupných na trhu. Digitalizáty není možné stahovat ani tisknout. Velkou část digitalizovaných titulů z fondů NK ČR lze najít také na portálu MZK.

Zapojte svou knihovnu do využívání Národní digitální knihovny, více na <https://dnnt.nkp.cz>.